

JOGHISTÓRIA

AZ ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRÉNEK HIVATALOS FOLYÓIRATA

www.facebook.com/joghistoria

A Szent Korona-tan
mint a hungarista legitimációs
eszme első láncszeme

8. oldal

ISSN 2062-9699

A TARTALOMBÓL:

[Interjú]
BESZÉLGETÉS
DR. VÖLGYESI
LEVENTÉVEL

[Jogtörténet]

- A BÜNTETŐJOG ALAPELVEI A 19. SZÁZAD VÉGI, 20. SZÁZAD ELEJI MAGYARORSZÁGON
- BÜNTETŐELJÁRÁS A VILÁGHÁBORÚK TÜKRÉBEN

[Jog és kultúra]

- A BÍRÓ
- AZ ÍTÉLET ELADÓ

[tartalomjegyzék]

[FŐSZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ]	3
----------------------------------	---

[INTERJÚ]

Fábián Áron: Beszélgetés Dr. Völgyesi Leventével	4
--	---

[ALKOTMÁNYTÖRTÉNET]

Gagó-Kilbinger András: A Szent Korona-tan mint a hungarista legitimációs eszme első láncszeme	8
---	---

[JOGTÖRTÉNET]

Barkóczy Dávid: A büntetőjog alapelvei a 19. század végi, 20. század eleji Magyarországon	13
Fábián Áron: A kisebbségi jogok védelme a két világháború közötti Magyarországon	17
Vastag Alexandra: A bizonyítás középkori kérdései	22
Nagy Virág Eszter: Büntetőeljárás a világháborúk tükrében	27

[JOG ÉS KULTÚRA]

Filmajánló • A bíró	31
Könyvajánló • Az ítélet eladó	30

[TDK HÍREK]

Barkóczy Dávid, Nagy Virág Eszter: A Tudományos Diákkör tervezett féléves programja	32
Barkóczy Dávid, Nagy Virág Eszter: Bemutakozik a MÁJT TDK	33

[ALKOTMÁNY- ÉS JOGTÖRTÉNETI REJTVÉNY]	35
---	----

A címlapon a Szent Korona látható.

© Barkóczy Dávid, Nagy Virág Eszter, 2016
© A szerzők, 2016
© Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Joghistoria 2016

Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Elérhetőségünk: joghistoria@gmail.com

JOGHISTÓRIA

SZERKESZTŐSÉG

Felelős szerkesztő:

dr. Képešy Imre

Főszerkesztő:

Barkóczi Dávid**Nagy Virág Eszter**

ROVATVEZETŐK

Barkóczi Dávid

(Interjú, Jogtörténet, Jog és kultúra, TDK hírek, Alkotmány- és jogtörténeti rejtvény)

Nagy Virág Eszter

(Alkotmánytörténet, Jog és kultúra, TDK hírek)

KORREKTÚRA

Barkóczi Dávid
dr. Képešy Imre
Nagy Virág EszterBORÍTÓTERV ÉS
BELSŐ TERVEZÉS, TÖRDELÉS

Barkóczi Dávid

KIADJA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék
(Cím: 1053 Budapest, Egyetem tér 1-3., II. em. 211.;
Tel./Fax.: 06 1 411 6518)

ISSN 2062-9699

KAPCSOLAT

joghistoria@gmail.com

LAPZÁRTA

2016. február 22.

Kedves Olvasóink!

A Joghistoria szerkesztőségének nevében sok szeretettel köszöntjük Önöket. Mit is tartanak jelenleg a kezükben? A Joghistoria című folyóirat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének hivatalos lapja. Kiadványunk immár kerekén két évtizede biztosít lehetőséget Tanszékünk demonstrátorainak és a Tudományos Diákkörben résztvevő hallgatóknak arra, hogy alkotmány-, illetve jogtörténeti témájú tanulmányaikat, kutatásaik eredményeit publikálják. A korábbi TDK Híradó 2011 óta ISSN számmal is rendelkezik, tehát nemzetközileg elismert időszaki kiadványnak minősül, ezáltal az újságban megjelenő tanulmányok tudományos publikációnak számítanak.

A tavalyi tanév második félévében nem csupán külsejében, hanem tartalmában is megújult a folyóirat. Legfőbb célunk volt a hagyományok megőrzése mellett egy olyan átalakítás megvalósítása, mely lehetővé teszi a tudományos ismeretek szélesebb körű terjesztését, a folyóirat népszerűsítését, illetve a hallgatók és a Tanszék közötti kapcsolat elmélyítését. A Joghistoria új, állandó, tematikus rovatokkal jelentkezik, melyek a tudományos igényű írások mellett a közösségi híreknek is teret biztosítanak. Az újság személyesebb hangvétele, a beszámolók és a fényképek mind azt a célt szolgálják, hogy az olvasók még inkább betekintést nyerjenek a TDK és a Tanszék mindennapjaiba. Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Aktuális számunkban elsőként a Dr. Völgyesi Leventével, Tanszékünk oktatójával készített interjút olvashatják. Az Alkotmánytörténet rovat keretében a Szent Korona-tan hungarista vonatkozásairól, Jogtörténet rovatunkban pedig a büntetőjog alapelveiről, a kisebbségi jogok védelméről, a világháborús büntetőeljárásról, valamint a középkori bizonyítás egyes kérdéseiről olvashatnak. Első tavaszi számunkban Jog és kultúra címmel új rovat indul, melynek keretében jogi témájú könyveket, filmeket és színdarabokat ajánlunk Olvasóink figyelmébe. A TDK hírekben megismerhetik féléves programunkat, zárásként a folyóirat végén pedig szokásunkhoz híven alkotmány- és jogtörténeti rejtvényt kínálunk az első évfolyamos hallgatók számára.

Kellemes olvasást kívánunk!

Barkóczi Dávid

Barkóczi Dávid

főszerkesztők

Nagy Virág Eszter

Nagy Virág Eszter

Beszélgetés Dr. Völgyesi Leventével

Készítette: FÁBIÁN ÁRON

Februári Interjú rovatunk keretében Dr. Völgyesi Leventével, Tanszékünk adjunktusával beszélgettem. A Tanár Úr egyetemi oktatói tevékenysége mellett rendkívül sokszínű tevékenységet végez, s figyelemre méltó karriert futott be mind a jogtudomány, mint a teológia területén. A következőkben Olvasóink mind szakmai, mind magánéleti szempontból közelebbről ismerhetik meg őt.

Születési hely: Budapest

Középiskolai tanulmányok: Budapesti Piarista Gimnázium

Családi állapot: nős, három gyermek édesapja

Lakóhely: Budapest

Kedvenc ország: Magyarország

Kedvenc város: Budapest

Beszélt nyelvek: angol, olasz, (latin)

Hogyan került a jogi pályára? Milyen tényezők motiválták abban, hogy e hivatást választotta?

Erre a kérdésre az interjúalanyok általában kétféle választ szoktak adni: az egyik, hogy generációs hagyatékként vitték tovább a jogász hivatást. A másik pedig az, hogy a humán tudományterületek iránti érdeklődés befolyásolta a pályaválasztásukat. Nálam ez az utóbbi játszott szerepet, mivel bölcsészettudományi kérdések álltak az érdeklődési körömben, de a komolyabb élettapasztalattal rendelkező, idősebb és bölcsőbb ismerőseim lebeszéltek arról, hogy az ELTE Bölcsészettudományi Karára jelentkezsek. Környezetem elismerte a humán területek iránti érzékenységet, de nem látták bennem a végérvényes elköteleződés képességét. Így javasolták számomra a jog tudományának elsajátítását, amely habitusomnak is inkább megfelelt. Jogtörténészként viszont – legalább részben – mégiscsak visszatartaltam az eredeti pályaválasztási elképzeléseimhez.

Tanár Úr miben látja a legnagyobb változást az akkori és a mai egyetemi élet között?

Én 1991-ben kezdtem az egyetemet, amikor a rendszerváltás utáni években óriási változások következtek be. Bár pl. a MÁJT tankönyvünk még a régi Kovács – Csizmadia – Asztalos szerzőhármass (becenevén: Mesteremberek) tankönyve volt, amelyet átjárt a pártállami szemlélet, a MÁJT előadásokon – érthető módon – már nem ezt az ideológiát közvetítették az előadók, úgyhogy emiatt is különös jelentőségük volt az előadásoknak, amelyen ittuk az előadók szavait. A középiskolai történelemkönyvek után óriási élmény volt azok alternatíváját az Egyetemen hallani. A szemináriumi

csoportok régen jóval kisebbek voltak. Ez amiatt fontos, mivel egy 20 fő körüli társaságban az ember sokkal kevésbé érzi a késztetést arra, hogy aktívan részt vegyen, életbe lép egyfajta tömegpszichózis, amely miatt nem akar feltétlenül kitűnni a társai közül. Amikor én voltam hallgató, a mi csoportunkban, a kilencesben sokáig kilencen voltunk, s mivel nyolc szemeszteren keresztül minden szemináriumon együtt voltunk, sokkal nagyobb volt a csoportkohézió. Ma oktatóként érzem, hogy sokkal nehezebb a csoportmunka, és nem is tudom, hogyan lehetne orvosolni. Hallottam olyan eseteket, hogy az oktató a csoporton belül differenciált, hogy az aktív hallgatókkal dolgozott, a kevésbé aktívaknak pedig engedte, hogy hátul „aludjanak”. Ezt pedagógiai szempontból nem tartom szerencsésnek, mert ezzel már előre lemondok egyes hallgatókról. Más motiváló tényezőket érdemes bevetni. Én például igyekszem kiscsoportos feladatokat adni, ahol legalább a kiscsoportok szószólói szerepelnek. Ha jól rotálom a társaságot, előbb-utóbb mindenki sorra kerül.

Mi még nem ismertük a kreditrendszert. Ezzel kapcsolatos a másik felvetésem, hogy én a kreditrendszer előnyeit nem látom tisztán. Rendkívül teljesítmény-orientált, mindent konkrét számokkal értékel, amely alapvetően még jó is lenne, csak hogy ezzel szétforgácsolja a hallgatók energiáit. Az én időmben a szemináriumi aktivitás sokkal inkább a saját jól felfogott érdekünkből történt, hogy mind a tantárgyat jobban elsajátítsuk, mind pedig a főkéllégium kollokviuma könnyebben teljesíthető legyen. A másik problémám a kreditrendszerrel, hogy teret enged a hallgatók önbecsapásának: a beiratkozást tekintve akár már harmadévesnek is hívhatom magamat, miközben lényeges elsőéves tárgyak teljesítése hiányozhat a tanulmányaimból. Régebben, ha valakinek nem sikerült egy tárgy, az egy éves csúszást jelentett, azzal, hogy amíg azt a tárgyat nem teljesítette, nem léphetett tovább. Így a nemteljesítés és a tanulmányok csúszása azonnal megnyomta a vészcsengőt, amíg most ez akár évekkel eltolódhat, mire a baj

egyértelművé és sok esetben már jóvátehetlenné válik.

Ehhez kapcsolódva: mi a véleménye az osztott képzés lehetőségéről? Lehetne-e ezzel csökkenteni a tanulmányok idejét, hiszen lenne egy cezúra?

Szerintem az alapképzés-mesterképzés kettéválasztás nem eredményezne érdemi változást. A minta-tanrendtől eltérő, megnövekedett tanulmányi időt a megosztás sem szorítaná vissza. Legfeljebb az alapképzés 4-5, a mesterképzés további 3-4 éves elvégzését hozná magával, amellyel a beiratkozástól számított 7-8 éves tanulmányi idő, amely sokaknál ma is jellemző, nem csökkenne.

Osztott képzés esetében felmerülhetne a kérdés, hogy alapképzettséggel lehetne-e valamit kezdeni a munkaerőpiacon. Aktuális vita tárgya a jogtechnikus és a jogtudományok doktora (okleveles jogász) közötti különbségtétel indokoltsága: nem minden jogász tevékenységhez kell feltétlenül differenciált szakmai ismeret. Erre a koncepcióra épít az igazságügyi igazgatási alapképzés, csak hogy innen nem vezet tovább út a jogász végzettség megszerzéséhez, a tanulmányokat előről kell kezdeni, minimális tárgyelismerés mellett. Tehát a kérdés nyitott: differenciálhatjuk-e a jogász végzettséget úgy, hogy egyes foglalkozásokhoz csupán egy alapképzés megszerzését kötnénk.

Tudna mondani olyan tanárokat, akik nagy hatással voltak Tanár Úrra?

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék az előadásokat már akkor is az oktatók teljes palettájának felvonultatásával tartotta meg. Ezek az alkalmak rendkívül érdekesek voltak, a gimnáziumban tanult köztörténeti ismereteket új fényben világították meg, nagyon élveztük. Másodévtől a polgári jogi előadások keretében Vékás Lajos professzor úr előadásai nem csupán a tételes hatályos jogra koncentráltak, hanem eszmetörténeti beágyazottságú ismereteket adtak át. Büntetőjogból Békés Imre professzor urat tudom kiemelni, aki nagyon alapos és pontos dogmatikát adott számomra

a büntetőjog általános részéhez. Kiemelném még Kisfaludi András professzor urat, aki szemináriumvezetőm volt, annak ellenére, hogy hivatalosan máshová szolt a csoportbeosztásom, de kiharcoltam, hogy hozzá járhassak. Minden órán volt ZH, rengeteg jogesetet dolgoztunk fel. Szerencsémre záróvizsgán hozzá osztott be a tanulmányi hivatal, akkora már egy nyelvet beszéltünk. A jogi tárgyak mellett a közgazdaságtan iránt érdeklődtem különösen, amelyhez Steiger Judit Tanárnő remek előadásai, valamint Lőrinczi Gyula Tanár Úr szemináriuma és alternatív előadásai hozták meg a kedvemet. Így Lőrinczi Tanár Úrhoz írtam az évfolyamdolgozatomat, szakdolgozatomat egyaránt. Talán a közgazdaságtani érdeklődésem jól mutatja, hogy szeretek kitekinteni a jogon túlra.

Az egyetem elvégzése után friss diplomásként hogyan alakult az élete? Hogyan kezdődött Tanár Úr karrierje?

Egyértelmű volt, hogy tovább akarok tanulni, így kezdtem el szeptemberben a doktori képzést az egyetemen. Viszont szakvizsgát is szerettem volna tenni, amelyhez akkor két év gyakorlatra volt szükség. Az egyetemi doktori képzésből viszont csak egy évet lehetett elismertetni. Így egy ügyvédi irodában dolgoztam párhuzamosan ügyvédjelöltként. Mire lettem az utolsó szakvizsga-részt is – Mezey Barna professzor úr meghívására igent mondván – már főállású oktató voltam. A szakvizsgát követően hét évig ügyvédkedtem, de ez már egy évtizede a múlté.

Volt-e lehetősége külföldön tanulni, kutatni vagy dolgozni?

A Leuveni Katolikus Egyetemen volt szerencsém kutatni. A helyszínt Erdő Péter professzor úr javasolta, mivel akkor épp a kánonjogász doktori képzésben vettem részt. Az utat ELTE ösztöndíjból finanszíroztam, jogtörténeti tárgyú kutatást végeztem, előkészítendő a doktori értekezésemet. Ha szabad a leuveni kedvező viszonyok érzékeltetését ábrázolnom, hogy milyen a jogtörténeti részlege a könyvtárnak: egy csigalépcsőn kell lemenni egy félemeletre

és ott vannak a könyvek, folyóiratok, de olyan mennyiségben, hogy az egy kutató élethossziglan tartózkodhatna ott, amíg minden kincset megtalálna.

Melyek Tanár Úr legfontosabb kutatási területei?

Amikor a Tanszékre kerültem, a tanszékvezető, Mezey Barna professzor úr javasolta a városi büntetőjogot. Ennek én utána is néztem, de ebből csak a város maradt, a büntetőjog helyett viszont alkotmánytörténeti szempontból kezdtem vizsgálni a városi jogot. Ezzel némileg kiestem a tanszéki kutatási fősodorból, jellemzően azóta is külön utakon járok, de például a jogi néprajz kapcsán a csapatmunkában részt veszek. A városi kegyúri joggal is foglalkoztam, ezzel már össze is tudtam kötni kutatásaimat az egyházjoggal. A városok további kapcsolatait szolgálnak az építési jog és a műemlékvédelmi jog kutatásához, amellyel aktuálisan a legtöbbet foglalkozom.

Tanár Úr a Katolikus Egyházon belül diakónus és szentszéki ügyvéd. Tudna mondani néhány mondatot arról, hogy ezek pontosan mit is takarnak?

Erről nagyon sokat lehetne beszélni, ezért most inkább csak a kettő közötti összefüggést tárnam fel. A diakónus, magyarul szerep a papi rend része az áldozópapság (presbiterek) és a püspökök mellett. Feladata elsősorban a társadalom perifériájára sodródott emberek segítése. A szentszéki ügyvéd pedig valamelyik egyházmegyei bíróságon tevékenykedik, jellemzően az egyházi házasságok érvényességének felülvizsgálatában segít. Így tehát hivatásom gyakorlása során a társadalom peremén élők egy sajátos csoportja felé fordulok, akik rendezetlen párkapcsolatuk miatt szorulnak segítségre. Ennek a feladatnak lelkipásztori és jogi része egyaránt van, ebben tudok diakónusként és szentszéki ügyvédként egyaránt részt venni. Mint a legtöbb tradicionális értékrendet képviselő közösség, az egyház is a családot tekinti a társadalom alapjának, megtartó erejének, így annak egységét

és épségének megőrzését törekszik minden energiájával szolgálni.

Tanár Úr a PPKE-n is tanít. Van esetleg olyan jó gyakorlat, amit onnan átültetne az ELTE-re is?

Inkább fordítva lennének javaslataim.

Egyetemi oktatási pályafutása során mit tartott a legfontosabb céljának? Milyen a kapcsolata a hallgatókkal?

Én mindig úgy gondoltam, hogy előadásaimon, szemináriumaimon elsősorban a sajátos jogász szemléletet és hiteles értékrendet kell átadnom a hallgatóknak, tehát a lexikális tudás önmagában kevés. Úgy vettem észre, hogy ha nagyon sok információt próbálnak elmondani egy előadáson, abból tankönyvpótló tollbamondás lesz, így az alapvető, a tanulást segítő összefüggéseken nem lesz elég hangsúly, ezáltal nem áll össze a fejekben rendszerré az elhangzott tudásanyag. A hall-

gatóimmal egyébként törekszem személyes kapcsolatot kialakítani, remélem, ezt ők is így látják és értékelik.

Az interjú végéhez érve, milyen tanácsot adna vagy mit üzenne Karunk jelenlegi hallgatóinak?

Találjanak egy, vagy néhány területet, amelyben szívesen elmélyednek, többlettudásra tudnak szert tenni. Természetesen minden kötelező tárgyat jól kell teljesíteni, ez az alap, viszont a munkaerőpiac később azt a jelentkezőt keresi, aki többet tud nyújtani versenytársainál.

Nagyon köszönöm Tanár Úrnak a beszélgetésre szánt időt, pályafutása további részéhez pedig sok sikert, és annál is több lelkes hallgatót kívánok!

A Szent Korona-tan mint a hungarista legitimációs eszme első láncszeme

Írta: GAGÓ-KILBINGER ANDRÁS

A Szent Korona, mint a hatalomgyakorlás legitimációjának letéteményese

Kétség sem férhet ahhoz, hogy a Szent Korona a magyar államiság záróköve volt az elmúlt évezredben. Megítélése koronként változott, ellenben szerepe mindig ugyanaz maradt: legitimált. A magyar keresztény királyság megalapításának idején úgy tekintettek rá, mint az új formátumba lépő államalakulatnak a keresztény értékrend és világ melletti elköteleződésének szimbólumára, azáltal, hogy a Korona volt az, amely útján az Istentől érkezett hatalom földi címzettjévé tette a törvényesen megkoronázott királyt, amely így a legerősebb legitimációra tudott szert tenni. Ebben változást egyes vélemények – pl. Timon Ákos – az 1222-es év, mások szerint 1301-es év hozott az addig regnáló Árpád-ház kihalásával.

Timon szerint a változás annyiban állt be 1222-ben, hogy II. András uralkodónk vált az első

olyan királlyá, aki lényegében már alkotmányos ellenőrzöttség alatt állt.¹ A patrimoniális állam-szervezet materiális okokból történő elsorvadása törvényszerűen hozta magával a korona és a király egymástól történő elválasztását.² Ezen elválasztás hozta létre a – Máthé Gábor meghatározásával élve³ – dualista államkonceptiót. Ezen elválasztás eredményeképp hozta létre a Szent Korona a köz-hatalom magyar fogalmát: a Korona birtokolja a magyar állami felségjogokat, a koronának van területe, vannak polgárai, s ezen felségjogok az, amelyek gyakorlásának joga száll át a törvényes koronázással – *rex legitime coronatus* - az uralkodóra, megteremtve ezáltal a kapcsolatot az uralkodó és a nép között.⁴ Timon, ebben a témában írott 1907-es munkájában, az organikus állameszme fogalmának konkrét megnevezése nélkül írja le azt, miszerint a szent koronát viselő király a törvényes megkoronázása útján válik egy testté az ő hűséges nemzetével⁵, s e testbéli – organikus –

A földrengésbiztos vitrinben őrzött Szent Korona és a koronázási jelvények az Országház kupolacsarnokában. A szakrális tárgyat állaga megóvása érdekében levegő helyett nitrogén veszi körül. Megvilágítása során nem éri természetes fény.

eggyé válásból következik a királyi hatalmat korlátozó egymásrataltság király⁶, s népe között, hiszen a korona a közös koronájuk, s nem a királyé.

Szálasi Ferenc sajátos közjogi rendszerének elmélete

Szálasi Ferencnek a közjoggal kapcsolatos meglátásait kutató jogász kollégák számára rögtön az elején tisztában kell azzal lenniük, hogy Szálasi az általa - laikusként - formálni kívánt jogrendszerre is kivetítette azt az álomvilágot, amelyben az elmeállapotából adódóan egyébként is létezett, még akkor is, ha ennek ő valószínűleg sosem volt igazán tudatában. Ez a jelenség önmagában egyszerre átok és áldás a kutató számára, hiszen egyik oldalról lehetőséget teremt a mai dogmatikától történő elszakadásra a képzelet mentén, amely érdekesség teszi a hungarista közjog kutatását, lehetővé téve egy alapvetően - szükségszerűen - kógens jogág alternatív szemszögből történő szemlélését. Másik oldalról örökös nehézség rejlik abban, hogy Szálasi azon módszere, hogy meghagyta a jogintézmények alakítását, de az anyagi részeitet más tartalommal töltötte fel, folyamatos félreértésekhez és prezentációs nehézségekhez vezet, hiszen mai józan ésszel nagyon nehéz olykor megérteni, átlátni, hogy ő tulajdonképpen miként, milyen logika alapján gondolkodott az általa újjáformálendő magyar közjogi berendezkedésről.

Szálasi gondolatait a hadseregétől történt távozása után vetette papírra.⁷ A hungarista közjogi rendszer alapjául alakilag a jelenlegi közjogi gondolkodásnak is megfelelő tulajdonképpeni népszuverenitást adta meg. Határozott tételmondata volt Szálasi Ferencnek, hogy a hatalom alapjául a nemzet szolgál. Az első bekezdésben vázolt alaki hasonlóság és anyagi ellentmondás már rögtön eme esszenciális kérdésnél felmerül.

Szálasi, mint írtam, a nemzetet jelölte meg a sajátos hungarista legitimációs lánc első szeme-ként. A nemzet definiálásához tért vissza a Szent Korona-tanhoz, amelyet a maga hungarista módján értelmezett ehhez. Ennek értelmében mindenki a nemzet tagja, aki a magyar Korona fennhatósága alá tartozik. A gondolat ott kap gellert elméletben - s fog majd a gyakorlatban is -, hogy önkényes,

diszkriminatív, szubjektív szempontok alapján történő módon került eldöntésre, hogy tulajdonképpen kik is azok, akik a magyar koronához tartoznak. A Korona kvázi hatálya területi volt, Szálasi célja egy többnemzetiségű állam létrehozása volt a magyar lobogó alatt, amelyben a magyar nemzet lett volna az, amelyik ténylegesen vezette volna ezt az államalakulatot, mellette pedig éltek volna az állam területén a különböző kárpát-medencei népcsoportok, így pl. a románok, szerbek, vagy a ruszinok. Megfigyelhető az éles mezsgye a nemzet és a "többiek" között. A nemzeten kívüliek között húzható egy további határ azok között akik méltóak, és azok között, akik nem voltak méltóak arra, hogy a magyar korona területi hatálya - értsd: a magyar állam területe - alatt éljenek. Ilyen népcsoport voltak a zsidók. A zsidókkal a problémája - többek között - abban állt Szálasi-nak, hogy szemben más népcsoportokkal véleménye szerint a magyarországi zsidóság nem vállalt sorsközösséget a magyar nemzettel, ebből adódóan nem méltó arra, mint közösség, hogy a magyar állam területén éljen. Félretéve azt, hogy Szálasi ebben a kérdésben - is - nyilvánvalóan tárgyi tévedésben volt, maga a felhozott példa jól mutatja be a gondolatmenetet, amely Szálasi gondolkodását, ezen keresztül pedig magának a hungarista eszmerendszernek a logikáját jellemezte. Magyarán olyan konstrukcióban gondolkodott, amelyben mindenkire kiterjed a Szent Korona területi hatálya, ellenben a hatálya alatt álló alanyok között részben a *ius sanguinis* elve mentén - faji alapon -, részben pedig sajátos eszmerendszerének megfelelően kívánt mezsgyét húzni, ezáltal a kógens jellegű jogintézmények közé kívánt egy önmagában megfoghatatlan, messzemenően abszurd és szubjektív szempontrendszert beilleszteni. Ezeket felül talán a területi és a személyi hatály hungarista átértelmezése az, amely a legmarkánsabban jelzi a Szent Korona-tan kifordítását, hiszen eredetileg minden, a Szent Korona földjén letelepedett és honos ember a nemzet tagja, amely tagságot részben a *ius sanguinis* útján lehetett szerezni, részben pedig a házastársak számára lehetett adni, illetve külföldiek számára adományozni. E „tagságtól” a mai magyar szabályozáshoz hasonlóan⁸ megfosztani senkit nem lehetett.⁹

Ami az államformán Szálasi gyökeres újításokat tervezett eszközölni. Bár Hitlerrel ellentétben¹⁰ nem voltak demokrácia-szkeptikus kirohanásai, mégis arra jutott, hogy saját, új berendezkedési típusra van szükség a magyar államszervezet egészében a törvényhozó hatalomtól kezdve a végrehajtó ágon át az "utolsó" helyi önkormányzattal bezárólag. Az elgondolás középpontjában az ún. *vezetőpolitikus* állott. Őt Szálasi egy olyan közjogi méltóságnak képzelte el, akinek a legitimitását egyrészt az adja, hogy a nemzet népszavazás útján megválasztja¹¹, másrészt pedig az, hogy ezután felesküszik a szent koronára, e két tényből fakadóan pedig kifejezi a nemzet egységét és biztosítja a magyar alkotmányosság jogfolytonosságát. Bármely is maradjon el, akár a nemzet általi megválasztás, akár a szent koronára történő felesküvés, az kizárja a vezető legitimitását, s automatikus a jogfolytonosság megszakadásához vezet. A vezetőpolitikus a Szálasi által újra gondolt négy hatalmi ág - tervező, végrehajtó, szentesítő, ellenőrző - csúcán, a tervezőn állt volna. Fontos megjegyezni, hogy a négy hungarista hatalmi ág nem egymás mellé rendelve, egymás ellenőrzésére lett volna hivatott, hanem közöttük feszes hierarchikus viszony állt volna fenn. E hierarchiának megfelelően a tervező utasítást ad a végrehajtónak, aki azt végrehajtani köteles, majd annak a végrehajtását a - szintén a tervező hatalomnak alárendelt - ellenőrző hatalmi ág ellenőrzi.

A teljes, hierarchikus - az orwelli rendszerre megdőbbsen hajazó - rendszer legitimitását a népszavazás jogintézményének megerősítése szolgáltatta volna az elmélet szerint. E népszavazásnak hívott jogintézmény által a nemzetnek - vö. fentebb a nemzet hungarista definiálásával - lehetőséget kívánt Szálasi teremteni arra, hogy lényegében a demokráciának megfelelő szabályok szerint döntsön a vezetői személyeiről, az állam formájáról, a leendő hungarista alaptörvény egyes rendelkezéseiről.¹² Magát a rendszert a hungarista alaptörvénybe kodifikálták volna. Jelen esetben az alaptörvény, illetve a kerettörvény, mint jogintézmények, ma használatos fogalmaitól el kell szakadni a már említett okok miatt. Szálasi úgy vélte, hogy nem praktikus, ha a különböző jogágak ren-

delkezései különálló kódexekbe vannak kodifikálva, - pl. Ptk., Btk., Alkotmány stb. -, hanem ezek helyett szeretett volna egy egységes - saját megfogalmazása szerinti - kerettörvényt, egy „jogi bibliát” grúndolni, amely minden egyes hatályos jogszabályi rendelkezést tartalmazott volna a hungarista jogrendszerből. Ennek legitimitása is a népszavazáson nyugodott volna, onnan tovább vezetve a hungarista legitimációs láncolat mentén a sajáto-

**Szálasi Ferenc, Magyarország nemzetvezetője
1944 és 1945 között**

san értelmezett nemzetig.

A gyakorlatban korántsem sikeredett ennyire fenségesre Szálasi regnálása. Az őt hatalomra juttató németek számára is fontos volt Szálasi hatalmának legitimitásának kérdése, ezért volt szükséges Horthy Miklós aláírását megszerezni Szálasi kinevezéséhez. Szálasi felesküdt a Szent Koronára, majd mint nemzetvezető - Hitlerhez hasonlóan egyszerre gyakorolván a kormányfői és az államfői jogköröket¹³ - vette át de iure a hatalmat az országban, míg de facto az az igazság, hogy teljes kontrollal sosem rendelkezett még azon terü-

letek felett sem, amelyeket éppen aktuálisan a német csapatok tartottak ellenőrzésük alatt. Az elméletben elképzelt jogintézmények nem valósultak meg sohasem, állandó problémát jelentett a hungarista hatalom számára a széthulló közigazgatási rendszer. Szálasiék kísérletet tettek a fentebb említett hungarista alaptörvény kodifikálására, de azokból nem maradtak fenn még kézi

ratok sem, ergo hamvába holt a hungarista jogrend, így szinte lehetetlen bárminemű rekonstruálása is annak, hogy gyakorlatban hogyan is nézett volna ki a magyar szélsőjobboldali - ?¹⁴ - államszervezet. Egyetlenegy támpontunk van azonban, az 1945-ben kodifikált hungarista családi jogi törvénytervezet, amely egyrészt keverte a civiljogi normákat a büntetőjogi rendelkezésekkel, másrészt megjelenik benne az a "kasztosítás", amelyet Szálasi a nemzet meghatározásakor kialakítani próbált. Ezen kasztosításra irányuló törekvés a törvénytervezeten belül a házassági jogon belül jelenik meg, amely tiltja, hogy a hungarista értelemben vett nemzet tagjai azon réteg tagjaival kerüljenek jogi - és egyébként a törvénytervezet szövegéből kiderül, hogy a nemi jellegű kapcsolatokra is vonatkozik ez - kapcsolatba, amelyek nem voltak a hungarista terminológia szerint méltóak a magyar korona fennhatósága alatt élni.¹⁵ Tulajdonképpen ezen rendelkezések azok, amelyek elvi síkon elvezetnek a hungarista nemzetfogalomhoz, amelyen már a láncon végigmenvén jutunk el a Szent Korona-tan hungarista értelmezéséhez.

A sors egyfajta ad absurdum iróniája, hogy Szálasi nem a nép választotta meg¹⁶, szóval a saját eszmerendszere szerint, amelyben ugye a népszuverenítésre és a szent koronára támaszkodik egy vezető legitimitása, nem is volt ennek az országnak a legitim vezetője.

A Szent Korona és annak hungarista kritikája napjainkban

A Szent Korona ma is köztiszteltetnek örvendő ereklyéje a magyar népnek. Ma már azonban a jogalkotó fontosnak tartja, hogy a Szent Koronát mint tárgyat és mint heraldikai fogalmat elválassza egymástól.

A 2000. évi I. törvény (a továbbiakban: Koronatv.) részben a preambulumban tisztázza, hogy a Szent Korona a magyar állam jogfolytonosságának és függetlenségének a jelképe, ezt jelképezvén is található Magyarország címerében¹⁷, másrészt viszont rendelkezik a koronáról, mint tárgyról is.¹⁸ Ez utóbbit támadták többen is – köztük a mai hungaristák -, miszerint a szent koronáról nem lehet csak így egyszerűen dönten, mint egy tárgyról. A kérdést az Alkotmánybíróság döntötte el. Határozatában megerősítette, hogy a Szent Korona esetén el kell választani a jelképet, és a tárgyat, amely fizikai tárgyi minőségében nem bír közjogi funkcióval, az állami tulajdon részét képezi, így az állam jogosult is felette rendelkezni.¹⁹ Ezzel van baja a ma élő hungaristáknak is. Meglátásuk szerint a magyar állam jogfolytonossága megszakadt az utolsó szent koronára felesküdt államfő – Szálasi – kivégzésével, így azóta véleményük szerint a teljes magyar államiság illegitimitásban szenved.²⁰ Gondolatmenetünkben a logikai probléma ott van - amit az előző fejezet végén vázoltam is röviden – hogy Szálasi sem felelt meg a hungarista legitimációs elképzeléseknek – ergo saját önnönmaga elképzeléseinek –, így még az ő eszmerendszerük szerint sem fog legitim vezető, ebből adódóan nem is szakadhatott meg a magyar jogfolytonosság a kivégzésével.

A Szent Korona napjainkban a Koronatv. rendelkezéseinek megfelelő helyén van, jelképként pedig betölti jelképesen azt a funkcióját, amelyet egykoron tárgyként is tett, kifejezi népünk egységét és hazánk függetlenségét.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ TIMON Ákos – A Szent korona és a koronázás közjogi jelentősége. Budapest 1907, Rákosi Jenő budapesti hírlap újságvállalta. 4.o.

² MEZEY Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. Budapest, 2003, Osiris Kiadó. 97.o.

³ MÁTHÉ Gábor: Die Bedeutung der Lehre von der Heiligen Stephanskronen für die ungarische Verfassungsentwicklung, Rechtsgeschichtliche Vorträge, 2006. 3. o.

⁴ TIMON 1907, i.m. 9. o.

⁵⁵ TIMON 1907, i.m. 14. o.

⁶ MEZEY 2003, i.m. 96.o.

⁷ PAKSA Rudolf : Szálasi Ferenc és a hungarizmus, Budapest, 2013, Jaffa Kiadó. 29. o.

⁸ Magyarország Alaptörvénye G) cikk (3) bek.

⁹ RIESTER Árpád: A magyar szent korona, mint az elsőszámú közjogi méltóság. Pápa, 2005, Horváth Károly Könyvkiadó. 34. o.

¹⁰ HITLER, Adolf : Mein Kampf.

¹¹ SZÁLASI Ferenc: A magyar állam felépítésének terve, Budapest, 1933, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40.o.

¹² SZÁLASI 1938, i.m. 40-42.o.

¹³ 3667/1944. sz. M.E. rendelet

¹⁴ Szálasi gúnyneve a görögdinnye volt a Horthy-éra alatt. Az elnevezés a gazdasági programja alapján jött, mondván, olyan mint a görögdinnye: kívül zöld (nyilas), belül viszont vörös (kommunista).

¹⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) X7076 16729/50

¹⁶ Paksa 2013, i.m. 38. o, 42.o.

¹⁷ Magyarország Alaptörvénye I) cikk (1) bek.

¹⁸ A Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról szóló 2000. évi I. törvény (a továbbiakban: Koronatv.) 4-5.§

¹⁹ 26/2000. (VII.6.) AB határozat

²⁰ DOMOKOS Endre János: A Szent Korona-tan hungarista szemmel. (Online elérhető: www.kitartas.net/2014/08/19/a-szent-korona-tan-hungarista-szemmel; Letöltés ideje: 2015.10.28.)

A büntetéstan alapelvei a 19. század végi, 20. század eleji Magyarországon

Írta: BARKÓCZI DÁVID

A büntetéstan a büntetőjog büntetéssel, annak történetével, ismérveivel, neveivel, céljaival, illetve kellékeivel foglalkozó ága, amely már a 19. századi Európában és Magyarországon is a bűncselekménnyel szembeni kétségkívül az anyagi büntetőjog legfontosabb és leginkább fejlődő területét jelentette, s jelenti mind a mai napig. A tudományterület a 19. század során a felvilágosodás hatására jelentős fejlődésen, humanizálódáson ment keresztül, s a klasszikus büntetőjogi iskola vívmányait Csemegi Károly is beépítette a magyar büntetőjogi kodifikációba. A feudalizmus és az azt megelőző időszak kegyetlen, embertelen, sokszor aránytalan büntetéseivel szemben a francia forradalom után sorra megjelenő európai polgári büntetőjogi kódexek egy racionális, a polgári társadalom értékrendjének megfelelő, arányos büntetési rendszer kialakítását tűzték ki célul. Csemegi a Btk. (1878. évi V. tc.) és Kbt. (1879. évi XL. tc.) büntetési rendszerének megalkotása során egyaránt figyelembe vette a sajátos magyar viszonyokat, illetve elvárásokat, valamint a modern, humanizált európai büntetőjog eszméit, azon belül is elsősorban a klasszikus iskola alapelveit érvényesítette. Első büntető törvénykönyvünk (Csemegi-kódex) büntetési és büntetés-végrehajtási rendszerének megismeréséhez elengedhetetlen, hogy ismerjük a korszak büntetőjogának büntetésekre vonatkozó alapvető elveit és nézeteit.

Csemegi Károly (1826-1899), az első magyar büntető törvénykönyv kodifikátora

A büntetés fogalma és ismérvei

A büntetés fogalmának meghatározása még a jogtudósokat is nehéz feladat elé állítja. Leghelyesebb talán, ha – Angyal Pál módszerét¹ követve – a definíciót legális és tudományos részre osztjuk. A büntetés törvényi definíciója egyfelől a Btk., másfelől a Kbt. egyes szakaszainak összevetéséből állapítható meg. A Btk. legelső rendelkezésében deklarálja, hogy „bűntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet törvény annak nyilvánít.” A kihágásokra vonatkozóan a Kbt. megállapítja, hogy „kihágást csak azon cselekmény képez, melyet a törvény, ministeri rendelet, a törvényhatóság vagy

a törvényhatósági joggal fel nem ruházott szabad királyi város, vagy rendezett tanácscsal bíró város által kiadott szabályrendelet, kihágásnak nyilvánít” (Kbt. 1.§). Az 1878. évi V. törvény cikk második mondata a következőt is kimondja: „bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra, elkövetése előtt, a törvény megállapított.” E sorokat olvasva felismerhetjük a klasszikus iskola két fontos alapelvét, amelyet a törvényalkotó a kódexben következetesen érvényesít: *nullum crimen sine lege* (nincs bűncselekmény törvény nélkül) és *nulla poena sine lege* (nincs büntetés törvény nélkül). Az említett három elemet egybefoglalva – Angyal Pál nyomán² – a büntetés

legális definíciójához jutunk: büntetés az a törvény által a büntetendő cselekmény elkövetőjére, a cselekmény elkövetése előtt megállapított joghátrány, melyet a bírói hatalommal törvényesen felruházott hatóság törvényesen eljárva kimond. A büntetés törvényi definícióját a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.) 1. §-a teszi teljessé: *„bűncselekmény miatt nem alkalmazható más büntetés, mint a melyet bírói hatalommal törvényesen felruházott hatóság törvényesen eljárva kimondott.”*

A törvényi definíció tulajdonképpen nem a büntetés meghatározását adja, inkább alkotmányjogi garanciát teremt. A *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* princípiumok a polgári szabadságot hivatottak biztosítani, de nem felelnek arra a kérdésre, hogy melyek azok az ismérvek, amelyeknek együttes megléte esetén valamely joghátrány mint büntetés jelentkezik. A feleletet csak a büntetés tudományos meghatározásától várhatjuk: a büntetés az a joghátrány, melynek valamely büntetendő cselekmény következtében való kiszabását a korabeli társadalmi felfogás igazságszerűnek, szükségesnek és hasznosnak tartja (Angyal Pál).³

A büntetés célja és történeti fejlődése

Az egymást követő, egymás hagyományaiba beleszülető nemzedékek oly természetesnek érzik a bűn és a büntetés együttes jelenlétét, hogy csak kevesen és ritkán gondolkoznak el azon, hogy mire jó a büntetés, visszatart-e vagy éppen elrettent-e a bűntől. A büntetések a jogalkotó rendelkezésére álló kriminális szankciók, melyek lényege valamiféle érték megvonása. A büntetések arzenálja az emberiség története során alig változott, az elrabolható értékek köre nem módosult. Az élet, a test, a szabadság, a vagyon és a környezet megbecsülése az a kör, melyben a büntetendő személy „támadható”. A büntetés célja és a büntetés-végrehajtás formája azonban már korántsem ilyen egységes, sőt koronként, területenként és társadalmi rétegenként változott az igénybe vehető szankciók köre, s természetesen a végrehajtás szigora is.⁴

Az állam kialakulása előtti időkben, a bosszú és az önhatalmú jogérvényesítés (vérségi igazságszolgáltatás)⁵ korában, amikor a szankció foganatosítása még nem az állam, hanem a sértett, a hozzátartozók és a törzs gyakorlata volt, a büntetés – amely rendszerint barbár kegyetlenkedésekben nyilvánult meg – célja nem volt más, mint a bosszú, a megtorlás és az elrettentés. Az állami büntetőjog kialakulásával⁶ a feudalizmus kezdetétől évszázadokon át egészen a felvilágosodás korszakáig a büntetés a kegyetlenség jegyében fejlődött tovább, s leginkább a fizikai rossz, az embertelen kínzások és a halálbüntetés alkalmazásában nyilvánult meg. Célja a minél erőteljesebb megtorlás és egyidejűleg az elrettentés, de emellett már megjelent az egész társadalom védelmének gondolata. A feudalizmus korszakának utolsó évtizedeiben, sőt néhány államban már korábban is mindinkább megerősödött az a nézet, hogy az emberi erő a társadalmi életben lehetőleg értékesítendő, így tehát a büntetéseket sem kell életüktől megfosztani vagy munkaképtelenné tenni, hanem célszerűbb őket munkára fogni. Ennek hatására az egyes országokban kialakultak a kényszermunka-büntetések különböző nemei, illetve az ezeket végrehajtó különböző letartóztatási intézetek, és – a folyamatosan erősödő humanitárius mozgalom küzdelmének eredményeként – a büntetésnek új neme fejlődött ki: a szabadságvesztés, mely az elkövetőt egyik legértékesebb javától, a személyes szabadságtól fosztja meg, de a munkára szoktatás, az oktatás és a javítás eszméit érvényesítve elsősorban már a prevenciót szolgálja, s csak a háttérben tesz eleget a megtorlás gondolatának.⁷

Összegzésképp megállapíthatjuk, hogy első büntetőkódexünk modern büntetési rendszerében – melyek alapját már nem a halálbüntetés, a testi és a megszégyenítő büntetések, hanem a szabadságvesztés- és a pénzbüntetés képezte – a büntetés lényege a büntetendő cselekmények megtorlásán, az elrettentésen (generál prevenció), a megelőzésen (speciál prevenció) és a javításon kívül abban állt, hogy „az

általános jogrend biztosíttassék s a társadalmi béke védelemben részesüljön” (Angyal Pál).⁸

A büntetés kellékei

A büntetéstán egyik legfontosabb kérdése, hogy milyen természetű joghátrányok alkalmazásával érhetők el, vagy legalább is közelíthetők meg a büntetés céljai. A 19. század felfogása – amelynek alapját Montesquieu, Beccaria, Romagnosi s nálunk Szemere Bertalan vetette meg, és amelyet Csemegi is igyekezett a lehető legnagyobb mértékben érvényesíteni a kódex büntetési rendszerénél – szerint az emberileg leg-tökéletesebb büntetés kellékei, vagyis az ideális büntetéssel szemben támasztott kritériumok a következők: legyen a társadalmi felfogással meg-egyező, azaz ne ütközzön a társadalom erkölcsi, emberiességi vagy jogi érzületébe (erkölcsös, emberies, jogos); legyen érezhető, azaz okozzon az elkövetőnek bűnösségéhez mérten megfelelő bajt (fájdalom, szenvedés, kellemetlen érzés), hogy ezáltal tudatára ébredjen annak, hogy tör-vénytelenséget követett el, s a társadalmi rendet zavarta; legyen individualizálható (osztható), vagyis természetére nézve olyan, amely egyfelől a büntetendő cselekmény súlya, másfelől a büntet-tes egyénisége szerint alakítható (pl. minőségileg és mennyiségileg fokozható, illetve csökkenthe-tő); legyen egyenlő, tehát lehetőleg olyan, amely hatásában mindenkire egyenlő értékkel, súllyal és következményekkel bír, valamint a körülmények-hez képest minden büntetettre egyaránt alkalmaz-ható; legyen személyes (közvetlen), azaz ne sújt-son mást, csak közvetlenül az elkövetőt; legyen példás, vagyis a társadalom számára teremtsen a bűnözéstől való visszatartó, elrettentő erőt, és szolgálja az általános prevenció céljait; a speciális (személyes) megelőzés követelményének eleget téve legyen javító hatású, azaz olyan, amely az elítéltet mint társadalmilag megjavultat adja visz-sza a közösségnek; legyen helyrehozható, azaz olyan joghátrányt tartalmazzon, amelynek végre-hajtása abban a pillanatban megszakítható, amint az elítélt ártatlansága kiderül; legyen végezetül gazdaságos, vagyis végrehajtása ne okozzon na-gyobb hátrányt az államnak, valamint a társada-lomnak, mint maga a bűncselekmény.⁹

A büntetések fajtái

A büntetéseket többféle szempontból, kü-lönböző irányelveket alapul véve szokás megkü-lönböztetni. A Btk.-ben és a Kbt.-ben kivétel nélkül mindegyik büntetési fajtára szép számmal találunk példát, ez is azt hivatott alátámasztani, hogy a kodifikátor igyekezett minden modern felfogást és társadalmi elvárást figyelembe venni a büntetési rendszer megalkotása során.

Abból a szempontból, hogy valamely büntetés önállóan vagy csak más büntetéssel kap-csolatban, annak járulékaként alkalmazandó, kü-lönböséget teszünk fő-és mellékbüntetések között.

Az elítéltnak okozott joghátrány alapján beszélhetünk halál-, testi, szabadság-, vagyoni és becsületbüntetésekről.

A büntetés lehet rendes vagy rendkívüli¹⁰, aszerint, hogy a bíróság a törvény rendes határo-zatai szerint, a minimum és a maximum korlátain belül, vagy attól eltérően enyhébben (pl. rendkí-vüli enyhítő körülmények miatt) vagy súlyosab-ban (pl. bűnhalmazat esetében) szabja ki. A Btk. I. fejezete például a felségsértés egyik alakzatát, a király meggyilkolását vagy szándékos megölését halállal rendeli büntetni (Btk. 126. §, 128. §), azonban kimondja, hogy aki a büntetett elkövetésé-nek idejében nem töltötte be a 20. életévét (enyhí-tő körülmény), halálra nem ítéltető (Btk. 87. §).

A végrehajtás módját tekintve különbség tehető egyszerű és minősített büntetések között: az egyszerű büntetések önállóan, magukban, míg a súlyosított büntetések bizonyos súlyosbítások-kal alkalmazandók. Így az 1878-as büntető tör-vénykönyv például a gondatlan emberölés vétsé-gét egyszerűen három évig terjedő fogházzal bün-teti (Btk. 296. §), a király bántalmazásának bün-tettét pedig a 139. §-ban minősített büntetéssel szankcionálja: tíz évtől tizenöt évi terjedő fegy-ház, hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlásá-nak felfüggesztése.

A büntetések abból a szempontból, hogy minőségük és súlyuk szerint a törvényben ponto-san meghatározottak, vagy korlátlanul, esetleg bizonyos korlátok között (minimum és maximum)

szabhatóak ki, lehetnek határozottak és határozatlanok. A Btk. 258. szakasza például a rágalmazás elkövetőjét hat hónapig terjedő fogházzal és öt-száz forintig terjedő pénzbüntetéssel rendeli büntetni. A kódex - a bírónak viszonylag szabad mérlegelést biztosítva - minden büntetés esetében meghatározza a büntetés legkisebb és legnagyobb súlyát, illetve mértékét, így nem alkalmazza a határozatlan büntetést képletét.

Végül az alapján, hogy a büntetendő cselekményre milyen büntetés alkalmazható, megkülönböztetünk büntetti, vétségi és kihágási büntetéseket. Ez a kategorizálás a bűncselekmények hármass felosztására vezethető vissza.¹¹ A trichotóm rendszer a deliktumok három kategóriája között tesz különbséget a védeni kívánt társadalmi viszonyokban bekövetkezett sérelem mértéke és a bűnösség foka szerint. Ennek megfelelően büntetnek azok a szándékosan elkövetett, nagyobb súlyú bűncselekmények (pl. erőszakos nemi közöszlész, szemérem elleni erőszak, gyilkosság) számítottak, amelyekre a törvény és ez alapján a bíróság halál vagy bármilyen tartamú fegyház, börtön vagy öt évet meghaladó államfogház büntetést rendelt. Vétségnek azok a közepes súlyú, akár szándékosan, akár gondatlanságból megvalósított deliktumok (pl. rágalmazás, becsületsértés, jogtalan elsajátítás) minősültek, amelyekre a törvény és annak alapján a bíróság bármilyen tartamú fogházat, öt évnél rövidebb tartamú államfogházat vagy pénzbüntetést állapított meg. Végül kihágást azok a kisebb csekélyebb súlyú cselekmények (pl. utcai verekedés, csavargás, koldulás) képeztek, amelyet a kihágási kódex vagy más jogszabály kihágásnak nyilvánított, és elzárással vagy 300 forintot meg nem haladó pénzbüntetéssel rendelt büntetni.

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál: A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1909, Atheneum
- BELOVICS Ervin – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: Büntetőjog I. – Általános rész. Budapest, 2014, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.
- EDVI ILLÉS Károly: A büntető törvénykönyv magyarázata – I. kötet. Budapest, 1894, Révai testvérek kiadása
- FAYER László: A magyar büntetőjog kézikönyve – I. kötet. Budapest, 1900, Franklin Társulat
- FINKEY Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, 1909, Grill Károly Kiadóvállalata
- FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei. Budapest, 2009, Nemzeti Tankönyvkiadó
- KABÓDI Csaba (szerk.): A büntetéselméleti és történeti alapja – 1-2. kötet, Budapest, 2003, ELTE ÁJK Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék
- MEZEY Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, 2007, Osiris Kiadó
- Btk. (1878. évi V. tc.)
- Kbt. (1879. évi XL. tc.)

Jegyzetek és hivatkozás

¹ ANGYAL Pál: A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1909, Atheneum. 142-146. o.

² ANGYAL 1909, i.m. 144. o.

³ ANGYAL 1909, i.m. 146. o.

⁴ KABÓDI Csaba (szerk.): A büntetéselméleti és történeti alapja – 1-2. kötet, Budapest, 2003, ELTE ÁJK Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. 4-5. o.

⁵ FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei. Budapest, 2009, Nemzeti Tankönyvkiadó. 152. o.; MEZEY Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, 2007, Osiris Kiadó. 268. o.

⁶ MEZEY 2007, i.m. 269. o.

⁷ ANGYAL 1919, i.m. 144-147. o.

⁸ ANGYAL 1909, i.m. 147. o.

⁹ ANGYAL 1909, i.m. 147-149. o.; EDVI ILLÉS Károly: A büntető törvénykönyv magyarázata – I. kötet. Budapest, 1894, Révai testvérek kiadása. 79. o.

¹⁰ ANGYAL 1909, i.m. 142-149. o.

¹¹ Btk. 1. §, Kbt. 1. §

A kisebbségi jogok védelme a két világháború közötti Magyarországon

Írta: FÁBIÁN ÁRON

Történeti előzmények

Ahhoz, hogy kisebbségi jogokról beszéljünk, először is tisztáznunk kell ezen jogok eredetét. A kisebbségek védelmének története a 17-18. századig nyúlik vissza. Ekkortól beszélhetünk a nemzetállam, ezen belül a szuverén nemzetállam koncepciójának elterjedéséről, amely a kisebbségi kérdés előfeltétele. A kisebbségi jogokat is itt eredeztethetjük: az exkluzivitásra törekvő nemzetel szemben a társadalom (és az állam) békéjének garantálásához elengedhetetlen a kisebbségek valamilyen fokú védelme.¹ Így már a 19. században beszélhetünk a (főképp vallási és nemzetiségi) kisebbségek belső és nemzetközi jogi védelméről. Az első világháború utóhatásaként a kisebbségi problémák, főképp Közép-Kelet-Európában rendkívül felerősödtek. Bár a területváltozásokkal a kisebbségben élők száma csökkent, mégis sok állam szembesült újonnan a kisebbségi kérdéssel.² Így a (trianoni) Magyarország területén továbbra is, konzervatív becslés szerint is körülbelül a lakosság 1/8-a volt valamilyen nemzetiséghez tartozó. Amennyiben a magyarországi zsidóságot – akiknek kisebbségi megítélése vitatott volt – is hozzávesszük ehhez a körhöz, újabb 450000 fős kisebbség jelenik meg az ország lakosságában.³ Így a körülbelül 8 milliós Magyarországon közelítően 1,2 millió kisebbséghez tartozó élt. Bár a Magyar Királyság területén már korábban is létezett szabályozás a nemzetiségek jogairól,⁴ a trianoni békeszerződés (a békerendszerbe illeszkedően) első alkalommal nemzetközi jogi szabályozással vonult be az addig belügynek tekintett kérdésbe.⁵ Ezen nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítésével összefüggésben több belső jogszabály is született, amikre később még kitérek. Nem kívánok foglalkozni mindazonáltal az 1919-20-as eseményekkel, mivel ezeket nagyon hamar, előbb *desuetudo*, majd dereguláció megszüntette.⁶

Írásomban rá szeretnék világítani, hogy ezen kettős védelmi rendszer miért nem tudta ellátni feladatát. Meglátásom szerint mind a külső (népszövetségi), mind a belső kisebbségvédelmi mechanizmusok kudarcot vallottak. Mindez köszönhető volt a nemzetközi rendszer átpolitizáltságának, születési körülményeinek és az abszolút zsinórmérték hiányának. De ugyanennyire okolható volt érte a magyar jogrendszer és kormányzati rendszer elavult, alapvetően 19. századi gondolkodásmódja. Mindezen meglátásaimat a magyar *numerus clausus* törvény és az ezzel kapcsolatos népszövetségi panasz kapcsán szemléltem.⁷

A Nemzetek Szövetsége és a kisebbségi jogok - Politikai cél jogi köntösben

Először a külső (népszövetségi) kisebbségvédelmi rendszert kívánom röviden bemutatni, hiszen a belső szabályozás alapvetően ennek kerekeit töltötte ki. A kisebbségvédelem kérdésével behatóan foglalkoztak a párizsi békekonferencián, több megoldási javaslat is született. Wilson amerikai elnök egy univerzális deklarációt favorizált, amellyel a Nemzetek Szövetségének Egyezségeként (Covenant of the League of Nations) kerültek volna deklarálásra a kisebbségek jogai.⁸ Ehelyett – alapvetően az európai szövetséges államok nyomására – egy kevésbé idealista és univerzalista megoldás került a végleges békeszerződésekbe, amely csupán partikulárisan garantálta a kisebbségek jogait.⁹ Ezen békeszerződési kikötések (és néhány egyéb bilaterális és unilaterális szerződés) váltak az anyagi kisebbségi jog magjává, ami így nemzetközi jogi köntöst kapott.¹⁰

Ezen rendszeren belül Magyarországnak is vállalnia kellett kötelezettségeket. A trianoni béke keretében elismerte a kisebbségvédelmi egyezményrendszerben garantált legfontosabb

jogokat.¹¹ Ezek alapvetően három típusba sorolhatók, ám az egyes jogtípusok eltérő jogosulti körrel bírnak.¹² Elsőként említhető az élet és szabadság, valamint a szabad vallásgyakorlás védelme, amelyeket „Magyarország minden lakosának” garantálni kellett. Ezen kitételek nem a szűken vett kisebbségi jogok körébe tartoznak, hanem előremutatnak a mai értelemben vett emberi jogokra.¹³ A szerződés foglalkozott továbbá állampolgársági kérdések rendezésével is, amelyek szintén nem a szűken vett kisebbségi jogok közé tartoznak, ám mindenképpen bírnak kisebbségvédelmi jelentőséggel. Kiemelendőnek tartom a szűken vett kisebbségi jogok garantálását, amely tulajdonképpen személyes autonómiát biztosított.¹⁴ Ide sorolható az anyanyelvhasználat, kisebbségi oktatási illetve egyesülési szabadság, valamint ezek állami támogatása.

Ezek tehát a jogosultságok, de kik a jogosultak? Azaz: kik a kisebbségek? A trianoni szerződés szövegében a „születési, nemzetiségi, nyelvi, faji vagy vallási” kitételek szerepelnek az 55. cikkben. A következő cikkekben azonban a nemzetiségi (*national*) kitétel már nem kerül említésre, ezt a jelzőt a jogirodalom fejtí majd ki.¹⁵ Amennyiben ezen jogok alanyait vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy alapvetően egyéni és nem kollektív jogokról beszélhetünk. Ez legfőképpen annak köszönhető, hogy a nemzetközi közjognak (így az alább részletezett *monitoring*nak is) csak államok lehettek alanyai. Kisebbségek legfeljebb kedvezményezettjei – Baloghnál: „tárgyai” – lehettek.¹⁶

Kiemelendő még a kisebbségvédelmi szabályozás jellegével kapcsolatban, hogy Magyarország ezeket a jogokat „alaptörvényekül” ismerte el, amelyek megváltoztatására nem volt lehetősége.¹⁷ A kisebbségvédelem ilyen külső, nemzetközi közjogi kötelezettségként való rögzítése viszont elvezet minket a szankciók problémájához.¹⁸ A kisebbségvédelmi intézkedések talán legnagyobb újítása a Nemzetek Szövetségének (hétköznapi nevén: Népszövetség), mint nemzetközi felügyeleti (*monitoring*) fórumnak a megjelenése volt. Ennek keretében a kisebbségvédelmi rendszerben részt vevő államok felett a Nemzetek

Szövetsége Tanácsa mint panasztételi fórum járt el.¹⁹ Nem kívánom a panaszeljárást részletekbe menően ismertetni, a vonatkozó szakirodalomban erre kiváló források találhatók.²⁰ Néhány kulcsfontosságú hiányosságra hívnám fel csupán a figyelmet. Kiemelendő az, hogy a panaszeljárást jelentősen korlátozta az ún. „anyaországok” fellépési lehetőségeit.²¹ Emellett az eljárás rugalmatlansága és a kontradiktóriusság hiánya (tehát az alaki kisebbségi jog) nehezítette meg a panasz érdemi elbírálását.²² Alapvető problémaként értékelhetők a Tanácsnak utalt hatáskörök.²³ Ez a szerv alapvetően politikai szempontokat mérlegelt, „*règlement à l'amiable*”-ra törekedett.²⁴ Az Állandó Nemzetközi Bíróság, amely tisztán jogi szempontokat vizsgálhatott volna, nem tudott szerephez jutni, jogkörei csak igen korlátozottan érvényesülhettek.²⁵ A Népszövetség kisebbségvédelmi rendszerének minden problémája véleményem szerint egy téves premisszából ered. A békerendszer megalkotásakor a kisebbségi jogok garantálását pusztán geopolitikai kérdésként, a kelet-közép-európai térség stabilitásának garanciájaként fogták fel, ezzel a jogi szempontok a háttérbe szorultak.²⁶ Amint ezt egy korabeli francia szerző találóan megfogalmazta: „*Ha megkérdezik, mi a Népszövetség legfőbb feladata, szerepe, küldetése, így felelnének: »A béke.« »És a második?« »A béke.« »És a harmadik?« »A béke.« Mindig a béke.*”²⁷

A magyar kisebbségvédelmi szabályozás és annak elmaradottsága

Vegyük most szemügyre a magyar, belső jogszabályokat. Mint fentebb említettem, a magyar szabályozásnak elméletileg a békeszerződésben foglalt elvek kiteljesedését kellett volna biztosítania, annak alárendelve. Mindazonáltal, amint ezt be fogom mutatni a belső védelmi rendszer lényege alapvetően a dualizmus-kori jogszabályok továbbélésén illetve az ezekre építkező újabb jogszabályokból állt, amelyek a két háború közötti időszakban már elavultak voltak.²⁸ Ennek két okát tudom kiemelni. Elsőként a trianoni szerződéssel szembeni elutasítás, amely alapvető ellenérzést támasztott az ezen alapuló kisebbségvédelmi rendszerrel szemben. Erre jó példák a később

részletesen tárgyalt numerus clausus elleni panasz kapcsán felhozott ellenérvek.²⁹ Másodikként a jogalkotó (és maguk a kisebbségek is) mindvégig a politikai nemzet – kultúrnemzet 1868-ban deklarált dichotómiájában gondolkodtak, holott ez a nemzetközi jogi szabályozás alapján már nem állta meg a helyét.³⁰ Ennek szemléletes példája, hogy a békeszerződés alapján kisebbség lehetett a politikai nemzethez nem tartozó is, amennyiben nem volt magyar állampolgár.³¹ Jól mutatja még a rendszer elmaradottságát, hogy a szabályozás alapvetően főképp a nyelvhasználat terén érvényesült, politikai autonómia kialakítására nem került sor.³² Ezek alapján látható, hogy a magyar szabályozás politikailag determinált, jogilag pedig elmaradott volt, amely a kisebbségi jogok érvényesíthetőségének csorbulásához vezetett.

A numerus clausus panasz — a két rendszer gyakorlata

Leginkább talán a numerus clausus törvény (1920:25. tc.) ellen a Népszövetségnél tett panasz szemlélteti legjobban mindkét védelmi rendszer inadekvát voltát, így ennek bemutatásával szeretném folytatni. Meglátásom szerint három tekintetből érdekes az eset. Jól szemlélteti a magyar kisebbségek bizalmatlanságát a Népszövetség és a békerendszer irányába. Rávilágít a magyar kormányzat alapvetően 19. századi gondolkodásmódjára és érvelési technikájára. Harmadrészt pedig jól szemlélteti a Tanács eljárásának fentebb vázolt hiányosságait.

Először is tekintsük át a panasz kezdeményezőit. Az eset érdekessége, hogy nem a magyar zsidóság, hanem több, nyugat-európai, zsidó érdekvédő szervezet felhívására indult meg a Tanács eljárása.³³ Ám a magyar zsidóság határozottan tiltakozott az ellen, hogy őket kisebbségként kezeljék, és ne felekezetként.³⁴ Ezt két dolog indokolja. Egyrészt a trianoni békeszerződés elutasítása, az azzal szembeni bizalmatlanság, ami miatt a politikai és nem jogi megoldás keresése került középpontba.³⁵ Másrészt a magyar politikai és jogi gondolkodásmód alapvetően a korábbi szabályozásból kitörni nem tudó volta, amely még mindig az Eötvös-féle törvényeken és végső soron

a 19. századi liberális felfogásokon nyugodott.³⁶ Ezen felfogások azonban az átalakuló kisebbségvédelmi rendszerben már anakronisztikusnak hatottak.

Másodszor tekintsük át a Kormány érvelését a törvény meghozatalakor és a Népszövetség előtt. Legfőbb megállapításom, hogy a kormányzat a politikailag determinált, individualista kisebbségi jogi felfogásból nem tudott kitörni. Így tulajdonképpen a 19. századi magyar és a korai 20. századi nemzetközi jogi nézet állt szemben egymással. Ennek kapcsán két kulcsfontosságú gondolatot látok fontosnak kiemelni, amelyek az átpolitizáltságot jelenítik meg. Az első az állami szuverenitásra, az állami érdekre való hivatkozás, amely a (nemzetközileg később biztosított) kisebbségi jogokat korlátozni tudó erőként jelenik meg.³⁷ Ezt jól példázza Vasadi Balogh György országgyűlési képviselő felszólalása, aki az új törvény más jogszabályokkal való ütközésére illetve a szerzett jogok védelmének elvére hívta fel a figyelmet. Az előadó miniszter erre kurtán csak ennyit felelt: „*Azt a törvényt [amelyikkel a numerus clausus ütközik] meg fogjuk változtatni.*” Ehhez kapcsolódik a második érvelés, amely meglátásom szerint abból fakad, hogy a kisebbségvédelmi rendszer zsinórmércéjeként pusztán a Monarchia korának liberalizmusát fogták fel, amely azonban szabadon korlátozható volt. Ezt a felfogást jól jelzik Haller miniszter szavai is, aki a törvény vitájában kijelentette: „*a liberalizmus halott.*”³⁸ Jól látható ez alapján, hogy a kisebbségi jogok védelmének alapjaként (a mai emberi jogokkal ellentétben) nem egy morálisan univerzális értéket tekintettek, hanem egy tulajdonképpen tetszőleges politikai ideált, amelynek érvényesülése nem abszolút elvárás.³⁹

Harmadik lépésként pedig tekintsük át, hogy a Tanács eljárása milyen kivetnivalókat hagyott maga után. Kiemelném a már fentebb kifejtett kezdeményezési problémát, amely alapvetően nehezítette az eljárást.⁴⁰ Jól látható továbbá a rendszer lassúsága, hatékonyságának hiánya. Ezt bizonyítja, hogy a Tanács elsősorban a Magyar Kormány közléseire támaszkodott, mind újabb és újabb adatok bekértesével lassította az

eljárást, ami így több évig húzódott.⁴¹ Valamint rávilágítanak a rendszer teljes átpolitizáltságára gróf Klebelsbeg Kuno kijelentései a Népszövetség Tanácsa előtt. Egyik fő érve (és rajta keresztül a Bethlen-kormányé is) a szabályozás fenntartása mellett a numerus clausus átmeneti jellege volt. Véleménye szerint a különleges társadalmi helyzet, a háborús vereség és a trianoni területvesztés miatt volt szükséges bevezetésére, és amint a szükséghelyzet elmúlik, hatályon kívül fogják helyezni.⁴² Az, hogy a Tanács ezt elfogadható érvelésnek tartotta, jól jelzi az alapvetően stabilitásorientált felfogását, ahol a jogi érvek a háttérbe szorultak. A Népszövetség végül nem fogadott el erőteljes állásfoglalást: konszenzusos megoldásra jutottak azáltal, hogy a magyar fél vállalta, módosítja a törvényt. Így került sor a numerus clausus 1928-as változtatására, ám ez is zömében inkább belső nyomásra történt.⁴³

Látható tehát, hogy a zsidóság védelmében mind a belső, mind a külső garanciák elégtelennek bizonyultak. A belső rendszer alapvető problémája az erősen politikai prioritás és a 19. századi jogfelfogás volt, amely mind a kormányzat, mind a lakosság körében erős volt. A külső rendszer pedig szintén politikai motiváltsága, illetve nem túl hatékony eljárásrendje miatt nem tudott hathatós védelmet biztosítani.

Összegzés és kitekintés

Összefoglalásképpen megállapíthatjuk, hogy a két világháború közötti Magyarországon a kisebbségek védelmére kettős garanciarendszer szolgált, amelynek azonban egyik eleme sem volt hatékony. Amint arra rámutattam, a Nemzetek Szövetsége, bár előremutató változást hozott a kisebbségvédelem terén, nem volt kielégítő védelmi eszköz. Ez elsősorban a szervezet deklarált céljával és a panasz eljárás gyengeségeivel van összefüggésben. A magyar belső jogrendszer garanciái kapcsán kifejtettem, hogy alapvetően a külső behatással szembeni visszatetszés, valamint az elavult gondolkodásmód miatt következhetek be súlyos jogsérelmek. Mindkét rendszerre jellemző volt azonban az abszolút zsinórmérték hiánya, amely már előrevetíti az emberi jogokkal

kapcsolatos kérdéskör felmerülését a Népszövetség utódintézménye, az ENSZ létrehozatalakor. Ezek alapján jól látható: az általam vizsgált időszak az emberi jogok és a kisebbségi jogok fejlődésének egy állomása. Ez a fejlődés azonban még ma is tart — még most is keressük, hogyan lehetne a kisebbségekkel szembeni „össztársadalmi felelősséget” a legjobban érvényesíteni.⁴⁴

Jegyzetek és hivatkozások

¹ Jó összefoglalások: BIBÓ István: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. In: BIBÓ István: Válogatott tanulmányok - II. kötet. Budapest, 1990, Magvető. 185-266. o.; KOVÁCS Péter: International Law and Minority Protection - Rights of Minorities or Law of Minorities? Budapest, 2000, Akadémiai Kiadó. 9-32. o.; VIZI Balázs: A kisebbségek jogai a nemzetközi és az uniós jogban. Kézirat, Nemzeti Közszerlati Egyetem, 2012.; SZALAYNÉ SÁNDOR Erzsébet: The Role of the League of Nations and the UN in the Protection of Minorities Under International Law. In: Kisebbségkutatás, 2011/1. sz. Online elérhető http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatasi/mr_01/cikk.php?id=1180 (Letöltés ideje: 2015. 10. 28.).

² GYÖRI Szabó Róbert: Kisebbség, autonómia, regionalizmus. Budapest, 2006, Osiris Kiadó. 83. o.

³ A Magyar statisztikai évkönyv 1919–1922 adatait idézi: SPIRA, Thomas: Hungary's Numerus Clausus, the Jewish Minority and the League of Nations. In: Ungarn-Jahrbuch. Mainz, 1972, Verlag von Hase & Koehler. 115. o.

⁴ Gondolhatunk itt elsősorban az Eötvös-féle 1868. évi 44. törvényekre.

⁵ Ld. a békeszerződést kihirdető 1921:33. tc. 3. § 54-60. cikkek

⁶ HAMZA Gábor: Traité de Paix de Trianon et la Protection des Minorités en Hongrie. In: Journal of the History of International Law, 2008/10. sz. Leiden. 152. o.

⁷ 1920:25. tc.

⁸ DERSSO, Solomon: Minorities and International Law. In: SAIFAC Research Paper Series 1, Braamfonstein, 2006, Saifac. 7. o.

⁹ KOVÁCS Péter: The Protection of Minorities under the Auspices of the League of Nations. In: SHELTON, Dinah (szerk.): The Oxford Handbook of International Human Rights Law. Oxford, 2013, Oxford University Press. 325-328. o.; KYMLICKA, Will: The Moral Foundations and Geopolitical Functions of International Norms of Minority Rights - A European Case Study. In: Anales de la Cátedra Francisco Suarez. Granada, 2005/39. sz., 212-213. o.

¹⁰ KOVÁCS 2013, i.m. 327-329.; SZALAYNÉ SÁNDOR 2011, i.m.; SZALAYNÉ SÁNDOR Erzsébet: A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században. Budapest, 2003, MTA Kisebbségkutató Intézet, Gondolat Kiadói Kör. 66-67. o.

¹¹ SZALAYNÉ Sándor 2003, i.m. 89-90. o.

¹² Ld.: 1921:33. tc. 3. § 55-59. cikkek; VARGA Attila: A jövő idejű múlt. In: BALOGH Artúr: A kisebbségek nemzetközi védelme a kisebbségi szerződések és a békeszerződések alapján. Csíkszereda, 1997, Kájoni. 16-17. o.

¹³ Amint ezt mutatja, hogy ezen jogokat 1948-tól kezdve Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata univerzálisan garantálja. Ld. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata magyar fordítása. Online elérhető:

http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf (Letöltés ideje: 2015. október 29.)

¹⁴ Az autonómiatípusok elhatárolásában Scelle definícióját a vizsgált korszakra szemléletesebbnek tartom, de elismerem Kovács fenntartását a két definíció összefüggésével kapcsolatban. Ld. KOVÁCS 2000, i.m. 49. és 57. o.

¹⁵ SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m. 108-111. o.

¹⁶ BALOGH 1997, i.m. 60-62. o. A kollektivitás probléma a mai napig a kisebbségi jogok egyik legfontosabb vitatémája, ld. KOVÁCS 2000, i.m. 33-60. o.

¹⁷ Megjegyzendőnek tartom, hogy ez a rendszer már előrevelíti a kelsen hierarchikus jogfelfogást, aminek elemei BALOGH-nál is megjelennek, a szélsőséges szuverenitáselmélettel szemben. VARGA 1997, i.m. 14-16. o.; KELSEN, HANS: Tiszta jogtan. Budapest, 1988, az ELTE Bibó István Szakkollégium kiadványa. 35-50. o.; BALOGH ARTÚR: A kisebbségek nemzetközi védelme a kisebbségi szerződések és a békeszerződések alapján. Csíkszereda, 1997, Kájoni. 44. o.; Továbbá a kelsen alkotmánybírói jogvédelemhez közelít: EISENMANN, Louis: Rights of Minorities in Central Europe. In: International Conciliation, New York, 1926-1927/11. sz., 322. o.

¹⁸ GYÖRI SZABÓ 2006, i.m. 87. o.; általánosságban l. BIBÓ ISTVÁN: A szankciók kérdése a nemzetközi jogban. In: BIBÓ ISTVÁN: Válogatott tanulmányok IV. kötet. Budapest, 1990, Magvető. 4-51. o.

¹⁹ EILER Ferenc: A népszövetségi nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer működése az első években. In: BÁRDI NÁNDOR, FEDINEC Csilla, SZARKA László (szerk.): Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Budapest, 2008, Gondolat Kiadó-MTA Kisebbségkutató Intézet. 60-63. o.

²⁰ EILER 2008, i.m.; SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m.; KOVÁCS 2013, i.m.

²¹ VARGA 1997, i.m. 11. o.; ennek fontosságára l. KARDOS GÁBOR: Kisebbségek: Konfliktusok és garanciák. Budapest, 2007, Gondolat Kiadó. 136-138. o.

²² Amint erre GRÓF APPONYI ALBERT többször felhívta a figyelmet, l.: SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m. 140. o.; BARON Heyking: The International Protection of Minorities. The Achilles' Heel of the League of Nations. In: Transactions of the Grotius Society, 1927/13. sz., Cambridge. 43-46. o.

²³ Erre már GRÓF APPONYI Albert is felhívta a figyelmet. Idézi: RAPPARD, William E.: Minorities and the League. In:

International Conciliation, New York, 1926-1927/11. sz., 341-342. o.

²⁴ KOVÁCS 2013, i.m. 332. o.

²⁵ Balogh ezzel kapcsolatos *de lege ferenda* javaslatára ld.: BALOGH 1997, i.m. 122. o.; BALOGH Artúr: A nemzetek szövetsége húsz évi működésének mérlege. Kolozsvár, 1940, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. 6. o.

²⁶ GYÖRI SZABÓ 2006, i.m. 84. o.; SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m. 66. és 117. o.

²⁷ Saját fordítás. BARTHÉLEMY, Joseph: La Procédure De l'Appel des Minorités à La Société Des Nations. In: L'Esprit International, 1929/3. sz. 432. o.

²⁸ Ezeknek részletes kifejtésére ld. HAMZA 2008, i.m. 154. o.; League of Nations Official Journal. 1925/6. sz. 1034-1040. o.

²⁹ Elsősorban: 1868:53. tc. és 1895:42. tc.; SPIRA 1972, i.m. 122-123. o.

³⁰ GYÖRI SZABÓ 2006, i.m. 36-40. o.

³¹ Vö. 1868:44. tc. preambuluma és SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m. 108-111. o.

³² Ennek a kettősségnek fontosságára rámutat: KOVÁCS 2000, i.m. 57. o.

³³ SPIRA 1972, i.m. 119. o.

³⁴ EISENMANN 1926-1927, i.m. 321. o.

³⁵ Elsősorban: 1868:53. tc. és 1895:42. tc.; SPIRA 1972, i.m. 122-123. o.

³⁶ SZALAYNÉ SÁNDOR 2003, i.m. 52-58. o.

³⁷ SPIRA 1972, i.m. 117-118. o.

³⁸ Idézi mindkettőt: SPIRA 1972, i.m. 118. o.

³⁹ 1948-tól ez az érték az emberi méltóság volt. Ennek szerepe az emberi jogok védelmében ld. összefoglalóan: CAROZZA, Paolo G.: Human Dignity. In: SHELTON (szerk.), i.m. 345-401. o.; A változásra ld. továbbá MAZOWER, Mark: The Strange Triumph of Human Rights, 1933-1950. In: The Historical Journal, 2/47. sz., 2002, Cambridge.; Érdekes adalék HANNAH Arendt kritikai felfogása, amit nem kis részben a Népszövetség inspirált. Ld. NASH, Kate: Dangerous Rights: Of Citizens and Humans. In: BANAKAR, Reza: Rights in Context: Law and Justice in Late Modern Society. Farnham, 2010, Ashgate. 71-74. o.

⁴⁰ SPIRA 1972, i.m. 122. o. és 126. o.

⁴¹ SPIRA 1972, i.m. 127. o.; League of Nations Official Journal. 1922/3. sz., 1204-1205. o.

⁴² League of Nations Official Journal, 1926/145. sz., 149. o.

⁴³ GYURGYÁK János: A zsidókérdés Magyarországon. Budapest, 2001, Osiris kiadó. 123. o.

⁴⁴ BIBÓ István: Az európai társadalomfejlődés értelme. In: BIBÓ István: Válogatott tanulmányok III. kötet. Budapest, 1990, Magvető. 79-80. o.

A bizonyítás középkori kérdései

Írta: VASTAG ALEXANDRA

„Fojtva, teremről rejti teremre
Halk zokogását asszonyi bú. -
Maga, pecséttel, „hívja tetemre”,
Kit szemre vesz, ölyvként, sanda gyanú:
Legyen a seb vérzése tanú.”

(Arany János: Tetemre hívás)

A modern jogrendszerünkben megszokott és alkalmazott bizonyítást gyakran társítjuk az igazságossághoz, valósághoz. A bizonyítás során gondolatmenetünket az az elv vezérli, hogy a bizonyításnak a lehető legszélesebb körben, minél pontosabban kell visszaidéznie az elmúlt valóságot, ami így ad hitelt valamely állításnak. Azonban a modern korban sem állíthatjuk, hogy valamely esemény minden kétséget kizáróan olyan módon és akkor történt, mint amelyet a bizonyítási eljárással, eszközökkel felderítettünk. A valóság mindig csak az adott pillanatban mutatja a valót, egy pillanattal korábban még nem létezik, majd egy pillanat múlva múlttá változik, melyre minden egyén máshogyan emlékszik. Ilyen körülmények között hogyan ítéljük meg tehát a modern, illetve a különböző korok bizonyítási eljárásait?

A napjainkban használt definíció értelmében a bizonyítás „a büntetőeljárásban azoknak az eljárási cselekményeknek és jogviszonyoknak az összessége, amelyek arra irányulnak, hogy az ügydöntő hatóságok a büntetőügy eldöntéséhez szükséges tényeket következtetés útján az objektív valóságnak megfelelően megállapítsa. Olyan megismerési folyamat, amely az egyedi ügyben, büntetőjogilag releváns, túlnyomórészt múltbeli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíró általi, a valósággal adekvát megállapítására irányul és a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik”.¹

Jelen írásban a középkori bizonyítást kívánom középpontba emelni, ugyanis ezen korszak

a bizonyítási rendszerek szempontjából szolgált fordulópontként. A cikkben szeretném feltenni azokat a kérdéseket, melyek általánosságban felmerülhetnek a bizonyítási eljárás vonatkozásában, illetve szeretném kibontani az egyes kérdésekre adott válaszokat a középkori bizonyítás tükrében. Vajon e korra is igaznak bizonyulnak a korábban felvetett megállapítások? Van eltérés a korszak bizonyítási eljárásának céljaiban, és ha igen, milyen? Mennyiben volt kegyetlen az inkvizitórius eljárás, tényleg csupán a kínzásokról és a kieroszakolt „igazságról” szólt? A bizonyítási eljárás azonban ki ellen kívánt bizonyítani, mindenki

Tűzpróba

egyenlő félként vett részt benne, esetleg voltak eltérő értékelési módok, eltérő bizonyítási erővel bíró személyek, tárgyak, események?

A középkorban két meghatározó modellje alakult ki az bírósági eljárásnak: az inkvizitórius és az akkuzatórius modell. E két rendszer megjelenését nem lehet pontosan behatárolni, és megvalósulásuk sem köthető egy meghatározott, konkrét időponthoz. Először az akkuzatórius eljárást (vád-elvi eljárás) vesszük górcső alá. Ezen eljárást elsősorban a kontinentális jogok ismerték, lényege, hogy a felek egymással szembeni harca során dőlt el a jogvita. (A felek harcának elnevezése: *duellum*.) A bíró szerepe csupán a jelenlétre koncentrálódott, minden bizonyítási eszközt és cselekményt a feleknek maguknak kellett biztosítaniuk. A bíró ezen felül ügyelt az eljárási cselekmények sorrendjének megtartására, illetve ő határozta meg, hogy kinek, milyen bizonyítási kötelezettsége volt. A perdöntő bizonyítás főleg az esküből, bajvívásból és az istenítéletekből állt, a beismert vallomás még nem bírt mindent eldöntő, teljes bizonyító erővel. Az akkuzatórius rendszer jellemzője továbbá, hogy a meghatározó perccselekmények, a különböző bizonyítási eszközök szokásjog útján alakultak ki.²

A bizonyítási eszközök között a legmeghatározóbb az egyházi forrásból táplálkozó eskü volt.³ Ez az eskütétel azonban elkülönül a mai értelemben vett tanúbizonyítástól. A tanúbizonyí-

tás elsődleges funkciója, hogy a tényekkel kapcsolatos kérdésekre adjon választ, a tanútól függetlenül, a valóságot kívánjuk általa megismerni. A középkorban azonban a tanúkat egy – egy fél, a saját érdekeinek megfelelően kívánta szerepeltetni. Szerepe a fél szavahihetőségének bizonyítására terjed ki, az eskütársak így a fél őszinteségét, becsületét bizonyították.⁴ Az eskü vallási eredetét az eskü letételének helyében és módjában találhatjuk meg. Elsősorban a hamis eskü következményeinél figyelhetjük meg a vallásosságot, hiszen az ilyen eskü azonnal Isten haragját vonta maga

után, közvetlenül bünteti a hamis eskütevőt.⁵ Az esküt rendszerint egy szent helyen (hiteles helyen), kezét meghatározott szent tárgyra téve tette meg, melyről tudósító levelet állítottak ki.⁶

A bizonyítás sikerességét az eskük száma, illetve az azt letévő személyek rangja határozta meg, melyet a bíró mérlegelt. A különböző rangokat birtokló személyek esküje eltérő bizonyítási erővel bírt, pl. egy apát esküje tíz nemesével volt egyenértékű.⁷ Nem volt azonban egyenlőség a férfi és a nő eskütétele között sem. Az eskü érvényességének feltételeket szabtak, melyek a teljes belátás és szabadság, igazság beval-

lására irányuló akarat voltak, továbbá az a kritérium, hogy esküt csak igazságos ügyben lehetett tenni. Az első feltétel teljesülését szigorúan megkívánták egy férfi eskütétele esetén, számára elengedhetetlen volt, hogy a szigorú formaságoknak

Vízpróba

megfelelően tegye meg az esküjét. Ez a szigorúság a nők (illetve a kofák) esetében nem állt fent, egészen egyszerű indoknál fogva: „a nők korlátolt eszűek”, így az ő esküjüket néhány helyen egyszerűen semmisnek tekintették. Ez a néhány esetben még kedvezhetett is a nőknek, hiszen az eskümintá elvétele esetén a fél, akinek szavahihetőségét kívánták bizonyítani, pervesztes lett. Ez a veszély tehát a nők esetében kisebb volt.⁸ Ezen felül a különböző vallásúak esetében is megjelentek elvárások, például az 1252-es zsidó kiváltságlevél szerint a ha zsidó és keresztény fél állt vitában, úgy a keresztény tanúhoz zsidó tanúnak kell csatlakoznia. Hasonló szabályok vonatkoztak az erdélyi szászokra, melyek szerint „ellenük csak saját vagy hasonló szabadságjoggal rendelkező tanúkkal lehet bizonyítani”.⁹

Az esküt követő bizonyítási eszköz a bajvívás volt, melyet hazánkban először 1139-ben dokumentáltak. Pontosan meghatározott, és az eskühöz hasonlóan szigorú feltételek mellett kerülhetett rá sor. Így bajvívásra kerülhetett sor:

hazaárulás, felségsértés, pénzhamisítás, kegyúri joggal való visszaélés, gyilkosság, rablás, megsebesítés, megcsonkítás, magzatelhajtás, tolvajlás, verekedés, kétes rokonság, szüzeken elkövetett erőszak, örökösödési kérdésekben. Az alanyok köre már kötöttebb, hiszen csak a szabad fegyverviselésre jogosult nemes állhatott ki párbajban. Ez nem azt jelentette, hogy csak ezen személyek „vívták meg a csatákat”, a nemesek helyett előfordulhatott, hogy az ügyeiket képviselendő bajnokok álltak ki egymás ellen.¹⁰ Ez a módszer azonban, mai szemmel nézve, semmilyen igazságot nem szolgáltatott, hiszen nem is próbálta meg kideríteni a tényállást, illetve a felhozott állításokra nem szolgáltatott érveket. I. Mátyás 1486-ban kiadott törvénycikke is már azt a hozzáállást képviselte, mely szerint a perdöntő bajvívás már nem kerülhet alkalmazásra, csak abban az esetben, ha a perben más bizonyíték nem áll rendelkezésre. Egészen a XV. századig élő bizonyítási eszköz volt, amikor is végleg kikerült a rendes eszközök sorából.¹¹

Vízpróba egy másik ábrázoláson

A harmadik eszközként szerepelnek az istenítéletek (*ordinalia*), melyek a legnagyobb változatosságot és kreativitást mutatják. Ezen bizonyításnak lényege, hogy nem a földi bírák, hanem Isten, mint mindenekfelett álló ítélkező ad megoldást. A szoros valláshoz való kapcsolatot erősítette, hogy az istenítéleteket elsősorban egyházi személy jelenlétében kellett végezni, meghatározott formalitások alkalmazásával, illetve meghatározott egyházi helyen. „Például a vassal és vízzel való próbát csak püspöki székhelyen és nagy prépostságokban lehetett megtenni.” Néhány megnevezésre érdemes istenítélet: a

tüzesvas próba, mérlegpróba (melyek a boszorkányperekben alkalmaztak), keresztpróba, illetve kizárólag a boszorkányság bizonyítására szolgáló könnypróba. Ez utolsó istenítélet azon a német hiedelmen alapul, hogy csak a boszorkány szeme képes a jobb szeméből három könnycseppet hullatni. Érdekes kiemelni a tetemre hívás bizonyítási eszközként való bemutatását. Ennek lényege, hogy a meghalt személy testéhez rendelték a gyanús személyeket, akik a test megérintésével esküt tettek, akinek az érintésére a halott megmozdult, vagy színében megváltozott, azt bíróság elé állították.¹²

A második rendszer az inkvizitórius eljárás (nyomozó elvi eljárás), mely a bűnügyi nyomozásra helyezi a hangsúlyt. Ezen nyomozópert a germán-frank Rügge-eljárásból származtatjuk, mely lényege, hogy a súlyosabb bűncselekmények kivizsgálása során az eljárásban részt vevő személyeket kikérdezés útján a kiküldött állami tisztviselők hallgatták ki. Kialakulásának oka volt az elkövetők és a hatalmaskodók számának megszorodása, valamint az a tény, hogy az egyház kivonul a IV. lateráni zsinatot követően az ítélkezésből. Az eljárás kialakulásában döntő szerepet játszott, hogy a vádelvi eljárás hiányosságait kiküszöbölendő, az állam ítélkező közhatalmi tevékenységét állította előtérbe. Ebben az eljárásban a bíró már nem csak a formaságokra figyelt, hanem a eljárás irányítójaként, az ítélet kimondójaként és a végrehajtás fogatosítójaként is szerepelt. A bizonyítás lényeges változáson ment keresztül, hiszen immáron az anyagi igazság feltárása volt a cél.

A bizonyítási eszközök közé került a tanúkihallgatás, amely már nem a fél szavahihetőségének megállapítására szolgált, illetve az okirati bizonyítás, mely az eljárás írásbelivé válásával kapott döntő szerepet.¹³

A tanúbizonyítás során tehát előtérbe került az anyagi igazság, a bizonyító erőt a tanú által megtapasztalt tények adták. Ezen felül megjelent azon kötelezettség, hogy a vallomástételnek mindenki eleget kellett, hogy tegyen. Előállításukról nem a felek, hanem a bíró rendelkezett. Előtérbe került a tudományvétel, mely az egyszerű tudó-

mányvételt (*inquisitio simplex*), a köztudományt (*communis inquisitio*) és a bírósági közgyűlésen eszközölt tudományvételt (*inquisitio generalis*) különbözteti meg. Az egyszerű tudományvételt a kereset megállapítására kérték, a köztudomány a tanúk vallomásának hiteles hely általi okiratba foglalását jelentette, míg az utolsó tudományvétel a bíró általi kihallgatást jelentette, amikor a tanú nem tud megjelenni a tárgyaláson. A tanúkat mindkét fél a bíróság elé kísérte, a felek jelenlétében hallgatták meg őket, először a vád, majd az védelemtanúit. Ezeken kívül fontos előrelépést jelentett, hogy már elkülönítették a tények, vallomások forrását, mely szerint a hallomásból és a közvetlen tapasztalatból származó állításokat meg kellett nevezni.¹⁴

Ebben a nyomozóelvű rendszerben vált a beismerő vallomás kulcsfontosságúvá, és kapott teljes bizonyító erőt. Megszűnt az a lehetőség, hogy a bíró az eskü számától tegye függővé a per kimenetelét, a bizonyítási eszközök bizonyító erejét már elsősorban a törvények, joggyakorlat határozta meg. Ennek okán megjelentek az egész-, fél-, negyedértékű bizonyítékok, ezzel a bizonyítás kötött rendszeréről beszélhetünk.¹⁵

A beismerő vallomások kicsikarására alkalmazott különböző kínzások elterjedése miatt a hétköznapi emberek ezt a korszakot a szörnyű inkvizícióval társítja. Azonban az előzőekben felvázolt inkvizitórius eljárás azonban csak nevében hasonló a rettegett inkvizícióval, mely a hit és az erkölcs tisztaságának védelmére létrehozott egyházi bírósági intézmény volt a középkorban. A tény, hogy a vád és az ítélkezés nem különült el, illetve, hogy az eljárásban jobbra lehetetlenné vált a védekezés csak tovább erősíti a hamis képzetünket.¹⁶

A modern bizonyítási eljárás már egy vegyes rendszert takar, melyben a két említett bizonyítási rendszer előnyeit próbálják összehangolni, és a minél teljesebb valóság kiderítése érdekében az „igazság” fellelése lett a cél, természetesen mindezeket már a nemzetközileg elismert alapjogok és emberi jogok tükrében teszik a hatóságok.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ TÓTH Éva – BELOVICS Ervin (szerk.): A büntetőeljárás segédtudományai I. Budapest, 2015, Pázmány Press. 28. o.

² dr. HORVÁTH Pál – dr. RÉVÉSZ T. Mihály (szerk.): Általános jogtörténet I. Budapest, 1994, Nemzeti Tankönyvkiadó. 97-98.o.

³ BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: Az istenítélet és formái a középkorban. In: DEÁK Ferenc - dr. PALLO József (szerk.): Börtönügyi kaleidoszkóp. Budapest, 2014, Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa. 33.o.

⁴ VADÁSZ Viktor: A tanúbizonyítás rendszere a középkori magyar büntetőeljárásban. In: Iustum Aequum Salutare VII. 2011/3. 143–157. o. Online elérhető: http://epa.oszk.hu/02400/02445/00022/pdf/EPA02445_ias_2011_3_143-157.pdf. (Letöltés ideje: 2015. október 18.)

⁵ BÓDINÉ 2014, i.m. 32.o.

⁶ http://www.kislexikon.hu/hiteles_hely.html#ixzz3ouEjc9Xs (Letöltés ideje: 2015. október 20.)

⁷ http://www.kislexikon.hu/hiteles_hely.html#ixzz3ouEjc9Xs (Letöltés ideje: 2015. október 20.)

⁸ BÓDINÉ 2014, i.m. 33.o.

⁹ VADÁSZ 2011, i.m.143-157. o.

¹⁰ BÓDINÉ 2014, i.m. 35.o.

¹¹ BÓDINÉ 2014, i.m.37.o.

¹² BÓDINÉ 2014, i.m. 32.o.

¹³ HORVÁTH - RÉVÉSZ 1994, i.m. 98.o.

¹⁴ Vadász 2011, i.m. 143–157. o.

¹⁵ HORVÁTH - RÉVÉSZ 1994, i.m. 98.o.

¹⁶<http://lexikon.katolikus.hu/I/inkviz%C3%ADci%C3%B3B3.html> (Letöltés ideje: 2015. október 20.)

Büntetőeljárás a világháborúk tükrében

Írta: NAGY VIRÁG ESZTER

A történelem hajnala óta foglalkoztatja az emberiséget az igazság keresése – miként lakoljon bűnéért a bűnös, hogy akadályozható meg az ártatlan bűnhődése. A filozófia számára hosszú századok elmélkedése sem hozott elfogadható választ arra, hogy mi is az igazságosság – objektív értelemben meghatározhatatlan fogalomról beszélünk, melyet mégis megszállottan kergetünk időről időre. A hétköznapi emberek számára az igazságosság általában saját igazát és méltányos elbírálását jelenti, amit számára túlnyomóan az állam mint a törvények mindenható ura jelenít meg. A jog világában barangolva ehhez képest meglepő jelenséggel találkozunk: maga az *igazság* szó az igazságszolgáltató hatalmi ág megnevezésétől eltekintve egyáltalán nem jelenik meg a jogszabályok rendelkezéseinek sorában. Körültekintő óvatossággal kerüli az eljárásjog ennek a meghatározatlan fogalomnak a használatát, mégis el kell mondanunk, hogy valójában ennek keresése körül forog.¹ Elviekben a jogalkotó a bíróságtól az anyagi igazság megtalálását várja el,² de a realitás talaján kell állnunk ennek kapcsán – a jogi értelemben vett igazság, amit az ítélet formájában határoz meg az igazságszolgáltató hatalom, a legszerencsésebb esetben is csak közel állhat a valósághoz, de az azzal való egyezésről soha nem győződhetünk meg teljesen. Érdemesebb talán az igazságot félretéve a *büntetőjogi felelősség* kifejezéssel élnünk, amikor a büntetőeljárás célját keressük, elfogadva ezzel, hogy mindössze a törvényben rögzített eljárás által feltárt kérdésekre kaphatunk választ, a jogalkotó által biztosított garanciarendszerben. Ennek megvalósítására törekszik a büntető eljárásjog, melynek tökéletesítése rendszeres vitákat generál a jogrendszerben és jogtudományban egyaránt.

A büntetőeljárás mai menetének megértéséhez szükséges a történeti fejlődés

folyamatának megismerése. Milyen alapelvek, eszmék és erők formálták a büntető eljárásjogot az elmúlt száz évben? Milyen érdekek és történelmi események játszottak szerepet a jogalkotás menetében, míg eljutottunk jelenleg hatályos szabályozásunkig? Az 1896: XXXIII. törvénycikk megszületése óta napvilágot látott jogszabályok számos verzióját szemléltetik a lehetséges szabályozásoknak, legyen annak formája akár törvény, akár törvényerejű rendelet, akár miniszteri rendelet. A büntető igazságszolgáltatás az állampolgárokkal való érintkezésének egyik legmeghatározóbb és legmarkánsabb formája – a köztudatban talán legrészletesebben ismert jogterület, amely a történelem évszázadai során eltérő mértékben ugyan, de mindig az aktuális államhatalom érdekeinek szolgálatában állt. A társadalmi változásokra rendkívüli érzékenységgel reagáló szisztémáról van szó, amelytől a jogállamiság érdekében mégis viszonylagos állandóságot várunk el – az állam büntetőhatalma mint *ultima ratio* kétélű fegyver, ami ugyanúgy alkalmas a biztonságérzet, mint a belső terror és fenyegetés megteremtésére. Az elkövetkezőkben a világháborúk büntetőeljárásra gyakorolt hatását tekintjük át, kísérletet téve a történelem és a jog közötti összefüggések felfedezésére.

A közelgő háború és a jogalkotás

Az I. világháborút megelőző másfél évtizedben megszülető jogszabályok követték az európai fejlődés ívét. A XIX. században sorra megjelenő, modern büntetőeljárás kódexek fokozatosan vetették el a halál- és testi büntetésekhez, gályarabsághoz hasonló elavult intézményeket, azonban ez a fiatalkorúakra nem terjedt ki. A zsenge életkor pusztán enyhítő körülményként szolgált, az eljárás során ugyanazzal a ridegséggel szembesültek a kiskorúak, mint a nagykorú elkövetők. A reformkísérletek a kontinensen 1908-ban ütötték fel a fejüket, középpontjukban pedig a

nyilvánosság korlátozása, az életviszonyok figyelembevétele, az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság mellőzése, és az elítéltek lehetőség szerinti javítóintézetben való elhelyezése állt.³ Hazánkban az 1908. évi 20.003. sz. IM rendelet nyomán 1909. január elsejétől működött a fiatalok bírósága, majd Balogh Jenő munkássága nyomán megszületett az 1913. évi VII. törvénycikk, ami a fiatalok ellen lefolytatott büntető pert szabályozta. Elmondható, hogy a jogszabály rendelkezései az általános célkitűzéseknek megfeleltek, s az addigiaknál jóval kedvezőbb körülményeket biztosított a fiatalok elkövetők számára az igazságszolgáltatás keretein belül.

Ezzel szemben az 1912. évi XXXII., XXXIII. és LXIII. törvénycikkek már jelezték a háború közeledtét. Az előbb említett kettő a közös haderő, illetve a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szólnak, míg utóbbi a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről rendelkezik. Ez utóbbi megnyitotta az utat a polgárok katonai bíraskodás alá helyezése előtt háborús veszély esetére.⁴ A kivételes hatalomról rendelkező törvénycikk veszély esetére felfüggeszti az esküdtbírók alkalmazását, és gyorsított bünvádi eljárást vezet be. Ennek keretében az előkészítő eljárás csak a nyomozásra, azon belül is csak a mellőzhetetlenül szükséges tényekre terjed ki; a közbenső eljárás maga a vádemelés, s lehetőleg ezzel azonos napon lezajlik a főtárgyalás is. A perorvoslat egyfokú, méghozzá semmisségi panasz formájában, bármi másra csak súlyos jogi hiba esetén nyílik lehetőség; a rendkívüli perorvoslatok azonban továbbra is rendelkezésre állnak.

A rögtönbíráskodás szabályait a 9.550/1915. M.E. sz. rendelet rögzíti: a rögtönítélő bíróság egy öttagú, szakszabírói tanács megalakításával jön létre, amit a törvényszék elnöke egy hirdetmény útján hirdet ki. Az előkészítő eljárás erősen idézőjeles ebben az esetben, hiszen az maga a tettenérés, közbenső eljárásként szintén csak a vád jelenik meg, majd az ezután következő főtárgyaláson az elkövető sorsa a felmentés és a halál közt dől el. Rendes perorvoslat mindezekből következően nincs; a rendkívüli perorvoslatok azonban elméleti síkon változatlanok, bár ez a

halálos ítélet esetén időhiány miatt tényleg csak elméleti marad – a kegyelmi kérelem ugyanis halasztó hatállyal nem bír, és az ítélet két órán belül végrehajtandó.

Büntetőeljárás az első világháború tükrében

II. Vilmos császár ígérete, mely szerint *„mire lehullanak a falevelek, már haza is érnek a katonák”*, nem nyert igazolást. A gyors győzelemmel számoló német és osztrák-magyar hadvezetés várakozásaival szemben hosszúra nyúló erőpróba korábban elképzelhetetlen veszteségekkel járt – fronton és hátszágban egyaránt.⁵ A társadalomban kialakuló válsághelyzet a mindennapi élet összes aspektusában érzékeltette a hatását, így a büntető igazságszolgáltatásban is. A fent már ismertett módosítások állandósultak a háború éveitől kezdve; az esküdtszék működését felfüggesztették, általános jelleggel alkalmazták a gyorsított bünvádi perrendtartást és a rögtönbíráskodást. A jogállam egésze megroppant, és a háború befejeztével megtörténő éledező Magyarország védtelenül állt a szélsőséges politikai irányzatok támadásai előtt. Az őszirozás forradalom kormányprogrammá emelte a hosszúra nyúlt XIX. század demokratikus törekvéseit, tündöklése azonban rövid volt – 1919. március 21. újabb törést hozott magával, melynek a március 26-án megalakuló Magyar Szocialista Párt lett a motorja, s minden hatalom a Forradalmi Kormányzótanács és népbiztosainak kezében összpontosult.⁶ A Tanácsköztársaság kiépítése nagy lendülettel vette kezdetét – míg 1918. november 18-án a Magyar Curia bírái (s velük a budapesti ítélőtábla, büntetőtörvényszék bírái, valamint az államügyészség tagjai és tisztviselői kara) még a Magyar Népköztársaságra tettek esküt, addig 1919. március 22-én már megszületett az igazságügyi népbiztos ügyészség és bíróság működését felfüggesztő határozata, amellyel a tárgyalási és határozathozatali napokat polgári és büntető ügyekben egyaránt elhalasztotta. Komoly szervezeti átalakításokat vettek tervbe, s ezek megszületéséig a büntetőeljárás tovább torzult: előkészítő eljárás gyakorlatilag nem volt; a vádat a vádbiztos szóban terjesztette elő, majd következett a tárgyalás, melynek egyetlen meghatározó

kritériuma pusztán a halálos ítélettel kapcsolatos egyhangúságot kívánta meg – perorvoslati lehetőség pedig nem állt rendelkezésre. Május 10-én terjesztették a Kormányzótanács elé a háromfokozatú bírói apparátusról szóló tervezetet, amit el is fogadtak; ezt követően további két tervezet szolgáltatta az igazságszolgáltatás átszervezését, amelyek mind az igazságügyi népbiztos kezébe helyezték a teljes apparátus feletti felügyeletet.⁷ A Vörös Őrség és a többi, főként Budapesten működő fegyveres különítmény, élükön a Cserny József vezette „Lenin-fiúkkal” a Tanácsköztársaság 133 napos pályafutása alatt több száz lázadót végzett ki rögtönítélő bíraskodás keretében, döntő többségben a forradalom veszélyeztetésére hivatkozva. A békekötést megelőző s a háborút befejező eseményekkel, így a benyomuló román hadsereggel megbirkózni nem tudó Vörös Hadsereg a Forradalmi Kormányzótanácsot meghátrálni kényszerítette, majd végül kilátástalan helyzetével szembeesülve augusztus 1-jén lemondott.⁸

Az úgynevezett „fehér” hatalomátvétel a büntetőeljárásban nem hozott radikális változást: továbbra is éltek a rögtönbíráskodás eszközével, s amíg a konszolidációs folyamat nem indult meg, szinte magától értetődően a kivételes hatalomról szóló törvény felhatalmazásával folyt tovább az ítélezés. Horthy Miklós 1919. november 16-án vonult be a Nemzeti Hadsereg élén Budapestre, s az új törvényhozó testület 1920 januárjában történő megválasztásával és Teleki Pál júliusi kinevezésével megkezdődhetett az ország talpra állítása.

Igazságszolgáltatás a két világháború között és a II. világháború éveiben

A Horthy-féle hatalomátvétel révén kialakuló légkör hazánk XX. századi történelmében a büntető igazságszolgáltatás szempontjából a régi rendre leginkább hasonlító helyzetet teremtett. A Bp. által alkotott alap igen komoly egyszerűsítésével zajlott a korszak büntetőeljárása, ami felgyorsulást is hozott magával. Az 1921. évi III. törvénycikk az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről hatásköri és eljárási szabályainak sorában a királyi büntető törvényszékek számára lehetővé teszi a terhelt távollétében történő elíté-

lését, valamint az 1912:63. törvénycikk 12. § 4. pontja szerinti körülmények fennállása esetén a rögtönbíráskodás keretében történő döntéshozatalt is, ezáltal rengeteg olyan, a vádlott érdekében létrehozott eljárási garanciát felfüggesztve, melyet az 1896-os törvény biztosított. Ki kell emelnünk azonban, hogy a védelemhez való jogosultságot mint alapelvet a jogszabály továbbra is fenntartja kijelentve, hogy a terhelt számára távollétében is biztosítani kell a védő közreműködését, ha kell, hivatalból kirendelve. (12-13. §)

Az egyszerűsítési szándék *expressis verbis* jelenik meg az 1921. évi XXIX. törvénycikkben, ami a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről rendelkezik. A 2. szakasz taxatív felsorolja azokat az esetcsoportokat, amelyekben ettől kezdve a királyi törvényszék mint egyesbíróság jár el, összesen ötöt. A szervezeti rendelkezések mellett az eljárás minden szakaszát érinti az egyszerűsítés: a nyomozásban elsődleges szempont lehetővé tenni a királyi ügyészség számára, hogy annak menetét szóbeli utasításokkal irányíthassa, s ellenőrző tevékenységét lehetőleg írásbeli érintkezés nélkül is közvetlenül gyakorolhassa. A normaszöveg lehetővé teszi, hogy a Bp. 101. §-ában rögzített okok meglelte nélkül is megszüntethető legyen a nyomozás, illetve elejthető legyen a vád, amennyiben az ügyészség szerint „a cselekmény igen csekély jelentőségű, a közérdeket számbavehetően nem sérti és a terhelt (...) törekvései alapot nyújtanak arra a reményre, hogy az eljárás megszüntetése a terheltet újabb bűncselekmény elkövetésére ösztönözni nem fogja” – ezáltal új távlatokat nyitva az opportunitás elve előtt, s egyben jelentősen kiterjesztve azt. Az előkészítő eljárás másik elemével, a vizsgálattal kapcsolatban a törvény rögzíti, hogy annak mindössze két esetben kell megelőznie a főtárgyalást, egyébként mellőzhető. (5-7. §) A közbenső eljárás keretében lehetőség nyílik a vádlott három napon belüli, nyomozás nélküli törvényszék elé állítására, amennyiben azt tetten érték; emellett a vádirat elleni kifogásemelés lehetőségét is jelentősen korlátozzák. A főtárgyalással a 11-12. szakaszok foglalkoznak: az egyesbírósgként eljáró törvényszékre testálnak minden olyan feladatot, amelyet a

Bp. szabályai az elnök, a tanács vagy a tanácsstagok hatáskörébe utal, emellett kijelentik, hogy az idővesztés csökkentése érdekében az igazságügyi miniszter külön engedélye nélkül is megtartható a tárgyalás a törvényszék székhelyén kívül.

A fenti rendelkezések ismeretében világosan látható, hogyan bomlanak le a jogállami keretek a II. világháború közeledtével, s miként igyekszik a jogalkotás az igazságszolgáltatás átalakításával stabilizálni a rendszer ingadozó alapjait. Az idő előrehaladtával rendszeresülő gyorsított formák egyre nagyobb teret nyernek a büntetőeljárásban, míg a felerősödő háborús hangulatban megszületik az 1939. évi II. törvény a honvédelemről, amelyre már a háborúra való nyílt felkészülésként tekinthetünk. A törvény statárium kihirdetésére jogosítja fel az államhatalmat,⁹ a 160. szakasz (2) bekezdésében kijelentve, hogy a minisztérium az eljárás gyorsítása érdekében bármikor különleges eljárási szabályokat állapíthat meg.

A háborúba sodródó ország sorsa ez alkalommal is tragikusra fordult; 1944. március 19-én hazánkat megszállták a német csapatok, s a kudarcba fulladó kiugrási kísérletet követően Horthy Miklós kormányzóságáról lemondva Szálasi Ferencet nevezte ki miniszterelnökké, ezzel kezdetét vette a nyilas rémuralom.¹⁰ A világháború borzalmas éveiben a már csak idézőjellel „igazság-

szolgáltatásnak” nevezhető tevékenység keretében olyan anomáliák jelentek meg, mint a Magyar Vezérkar Főnökségének bírósága vagy a Nemzeti Számonkérő Szék munkássága – gyakorlatilag mindkettő keretében rögtönítélő bíraskodásról volt szó. A háború befejeződése ezeknek ugyan véget vetett, de a büntetőeljárás rendszerének jogállami mederbe terelésére még hosszú évtizedekig nem került sor.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ ERDEI Árpád: Mi az igazság? In: A büntető ítélet igazságtartalma. Budapest, 2010, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 9. o.

² ERDEI 2010, i.m. 15. o.

³ FARKAS Ákos - TÓTH Erika: A büntetőeljárás. Budapest, 2012, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft. 420. o.

⁴ MEZEY Barna (szerk.): Magyar jogtörténet. Budapest, 2007, Osiris. 457. o.

⁵ ROMSICS Ignác: A 20. század képes története. Budapest, 2008, Rubicon Kiadó. 101-107. o.

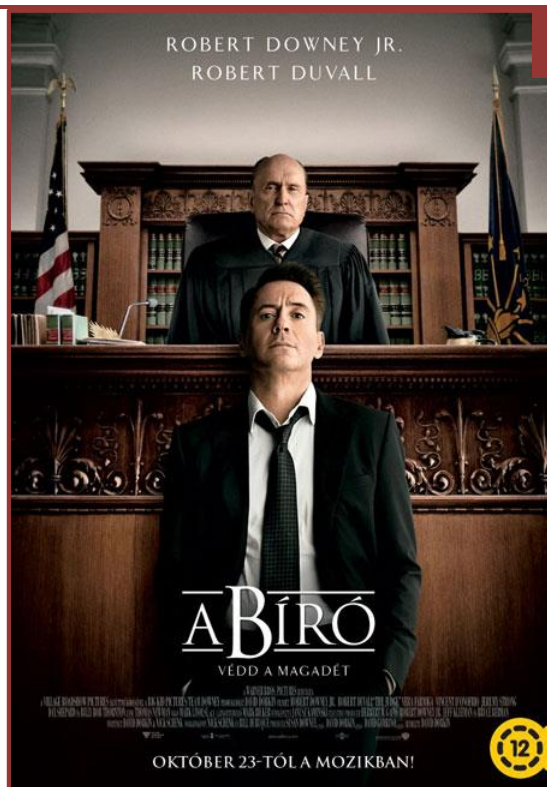
⁶ ROMSICS 2008, i.m. 205. o.

⁷ ZINNER Tibor: Megfogyva és megtörve – Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918-1962. Budapest, 2005, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. 28-29. o.

⁸ ROMSICS 2008, i.m. 205-210. o.

⁹ MEZEY 2007, i.m. 457. o.

¹⁰ ROMSICS 2008, i.m. 273. o.

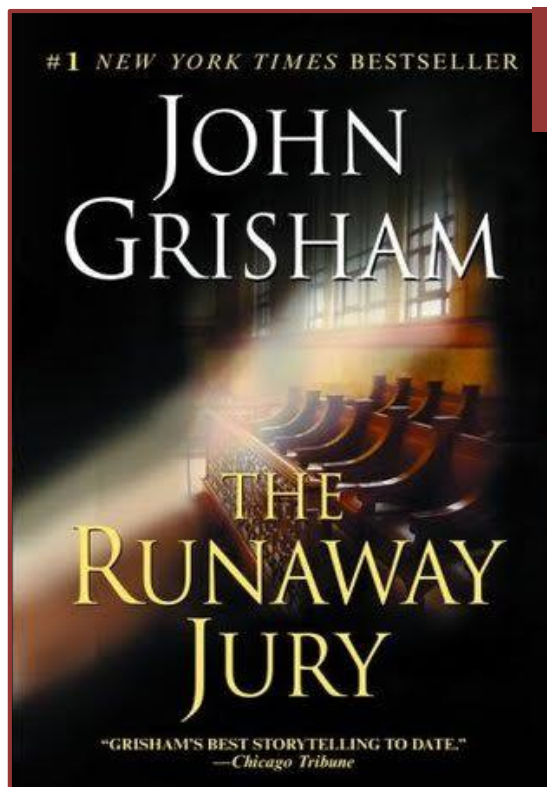

[Ajánlja: Barkóczi Dávid]

A bíró / The Judge

Amerikai filmdráma • 2014

A nagyvárosi, nagyszájú jogász, Hank (Robert Downey Jr.) az édesanyja halála miatt utazik haza, és kénytelen átmenetileg egy fedél alatt maradni az apjával, a kisvárosi bíróval (Robert Duvall), akivel évekkel ezelőtt megromlott a viszonya. Az öreg Joseph mit sem változott, ugyanolyan nyakas és kiállhatatlan, mint amilyen mindig is volt, ráadásul súlyos beteg, és gyilkosság elkövetésével is vádolják. Hank akarva-akaratlan egyre több időt tölt a szülői házban, és egyre jobban érti, miért is szökött el örökre. A főszereplőnek nehéz feladattal kell megküzdenie, hogy megmentse apját. Fényt kell derítenie arra, hogy mi történhetett, és meg kell próbálnia a családban régóta elhidegült kapcsolatokat felmelegíteni, hisz csak így lesz esélye az ügy végére járnia. A film jogi szempontból tökéletesen bemutatja, hogyan kell hatékonyan felépíteni a gyanúsított védelmét.)

[Ajánlja: Nagy Virág Eszter]

Az ítélet eladó / The Runaway Jury

John Grisham • regény • 1996

A történet középpontjában egy dohányipari vállalat áll, amely ellen egy özvegy indít nagy sajtófigyelemmel bíró pert, láncdohányos és immár megboldogult férje korai és fájdalmas halála miatt. Megkezdődik a verseny a tárgyalótermen kívül és belül, melyben a legfőbb kérdés talán az, hogy végül a jog vagy a pénz hatalma szabja majd meg, mi is lesz az igazság. Az író betekintést nyújt az olvasók számára az amerikai igazságszolgáltatás tankönyvekben kevésbé ábrázolt világába: mi is a szerepe az esküdtszék kiválasztásának, miként befolyásolhatja csupán egyetlen ember az egész tárgyalás sorsát, s hogyan manipulálható a vád és védelem által közösen összeválogatott, elvileg elfogulatlan embercsoport? A regényből azonos címmel, némileg módosított alaptörténettel 2003-ban film is készült.

A Tudományos Diákkör tervezett féléves programja

Írta: BARKÓCZI DÁVID, NAGY VIRÁG ESZTER

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre a 2015/16-os tanév tavaszi félévében is rendkívül változatos és érdekes belső, illetve külső programokkal várja az alkotmány- és jogtörténet iránt érdeklődő hallgatókat.

Tudományos Diákkörünk féléves tevékenységét már az első héten megkezdte. Alakuló ülésünkön egyeztettük a félév tervezett programjait, emellett a demonstrátorok a leköszönő Zsanthy Anna helyére Barkóczi Dávidot és Nagy Virág Esztert választották meg a Tudományos Diákkör titkári pozíciójára.

A szorgalmi időszak második ülésén évfolyamdolgozat-felkészítő előadást és beszélgetést tartottunk, amelyen hasznos tanácsokkal láttuk el a dolgozatírókat. Aktuális heti programjaink között szerepel szerdán 14 órai kezdettel a *Kroatisch-ungarische öffentlichrechtliche Verhältnisse zur Zeit der Doppelmonarchie* című könyv bemutatója a Kari Tanácssteremben, valamint a „Star Wars a jog tükrében” című TDK-alkalom 18 órai kezdettel a VI. tanteremben. Ezt követően az irodalom kerül a középpontba, március 2-án ugyanis 18 órai kezdettel Horváth Attila Tanár Úr közreműködésével az „1956 a versek tükrében” elnevezésű előadásra kerül sor az Eckhart-szemináriumban. Március 9-én Mezey Barna Tanszékvezető Úr tartja meg előadását. Ezt követően március 16-ára Kovács András Péter humoristát, Tanszékünk egykori PhD-hallgatóját várjuk, akinek szórakoztató elő-

adását egy rendhagyó TDK-alkalom keretében hallgathatjuk meg.

A tavaszi szünetet követő első program a Tököli Fiataikorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében tett látogatás lesz, ezt követően pedig Képes György, Tanszékünk adjunktusa vezet be minket a skandináv jogtörténet rejtelseibe. Tavasszal a következő külső programokat tervezzük továbbá: látogatás a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Magdolna-toronyban található kiállítóhelyére, illetve a Budavári Palota alatt található Sziklakórházba. Április elején a Diákkör pozsonyi tanulmányi kirándulására kerül sor.

Többéves hagyományainknak eleget téve a félév végén a Joghistoria keretein belül meghirdetjük Cikkíró pályázatunkat, melynek versenykiírását aktuális számunk hátoldalán találjátok meg. Emellett idén hetedik alkalommal kerül megrendezésre a YOU MÁJT WIN tanulmányi verseny, melynek első három helyezettje megajánlott alapvizsga jelest szerezhethet. Végül ezen a nyáron is sor kerül a Tanszék másfél évtizedes múltja visszatekintő büntetőjog-történeti csereszemináriumára, melyben ettől az évtől partnerünk az Augsburgi Egyetem.

Programjainkra mindenkit szeretettel várunk!

A Magyar Alkotmány- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre szeretettel vár minden érdeklő hallgatót a **szerdánként 18 órától** kezdődő ülésein. Ha féléves programunkkal vagy a TDK-val kapcsolatban bármilyen kérdésed van, írd bátran a majttkd@gmail.com e-mail címre, vagy keress minket a MÁJT TDK Facebook-oldalán.

Figyeld programjainkat és a Joghistoria aktuális számával kapcsolatos információkat az ÁJK A és B épületének hirdetőtábláin, valamint a TDK és a Joghistoria hivatalos Facebook-oldalán!

Bemutatkozik a MÁJT TDK

Írta: BARKÓCZI DÁVID, NAGY VIRÁG ESZTER

Kedves Hallgatótársaink! Ebben a rövid összefoglalóban arra vállalkozunk, hogy bemutassuk nektek a Magyar Állam- és Jogtörténeti Diákkör szakmai tevékenységét és közösségi életét, ezáltal bátorítva Titeket a csapatunkban való minél aktívabb részvételre.

Az egyre növekvő hallgatói létszám következtében meglehetősen nehéz megtalálni az egyetemen azt a közeget, amely egyaránt ösztönöz minket tudományos fejlődésre és biztosít számunkra otthonos környezetet. Erre kínálnak számotokra megoldást Karunk tudományos diákkörei, így az alkotmány- és jogtörténet iránt érdeklődő hallgatók számára a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre (MÁJT TDK). A TDK több mint harminc éves múltra tekint vissza, s az első éves hallgatók körében nagy népszerűségnek örvend. Közösségünk két okból is speciális helyzetben van: egyrészt az elsőéves hallgatók velünk találkoznak először

egyetemi tanulmányaik során, így meghatározó elemei vagyunk a tudományos diákkélettel kapcsolatos kép kialakításában, másrészt a tantárgy alapozó jellege és kétszemeszteres oktatása behatárolja az általunk megszólítandók körét.

Rendszeres, szerdánként 18 órakor kezdődő üléseink alkalmával érdekes és sokszor tanulságos előadásokat hallgathattok, illetve lehetőségek nyílik a Kar oktatóival, valamint a szakma legjelesebb képviselőivel való személyes megismerkedésre, konzultációra és kötetlen beszélgetésre. Programjaink keretében nem csupán átfogó ismereteket

Dr. Mezey Barna Tanszékvezető Úr és a Tanszék demonstrátorai, illetve PhD hallgatói a 2015/2016-os tanévben: Barkóczi Dávid, Nagy Virág Eszter, Palguta Virág, Losonczi Eszter, Fábíán Áron, Boros Árpád, Zánathy Anna, Gagó-Kilbinger András, Romsics Richárd, Vigh Márta, Sziládi Péter, Fuschné Vastag Alexandra

szerezhettek, hanem az alkotmány- és jogtörténet olyan részterületeivel is megismerkedhettek, amelyekre nem nyílik lehetőségek az egyetemi oktatás tantervi keretei között. Hagyományos szerdai alkalmainkon kívül gyakran szervezünk tanulmányutakat és látogatunk el különböző büntetés-végrehajtási intézetekbe, így az e alkalmakon való részvétellel nem csupán elméleti, hanem gyakorlati ismereteket is bővíthetnek.

Csapatunk örömmel segíti az olyan lelkes hallgatókat, akik egy-egy területtel áthatóbban kívánnak foglalkozni, emellett lehetőséget biztosítunk nekik tudományos cikkek, valamint kutatási eredményeik a folyóiratunkban való megjelentetésére. A bátrabbak minden évben próbára tehetik tudásukat a YOU MÁJT WIN tanulmányi versenyen, amely idén tavasszal immáron hatodik alkalommal került megrendezésre. Azok a magyar alkotmány- illetve jogtörténet tárgyakat teljesített tanulók, akik mélyebben szeretnék elkötelezni

magukat a Tudományos Diákkör mellett, s aktív tagjává kívánnak válni egy összetartó, baráti társaságnak, azok szeptemberben benyújthatják jelentkezésüket a Tanszék demonstrátori pozíciójára.

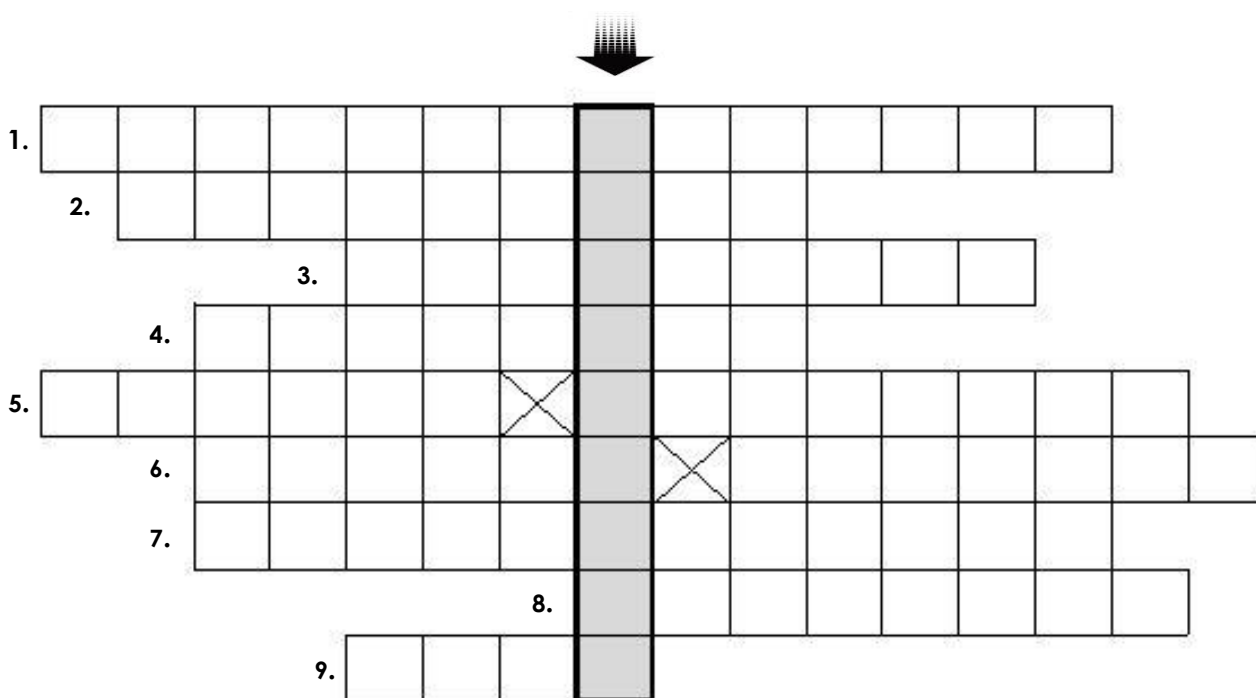

[alkotmány-és jogtörténeti rejtvény]

Készítette: BARKÓCZI DÁVID

Az Alkotmány-és jogtörténeti rejtvényt elsősorban az első évfolyamos hallgatóknak szánjuk azzal a céllal, hogy felfrissítsük alkotmány-és jogtörténeti ismereteiket, s ezáltal hozzájáruljunk a sikeres kollokvium, illetve alapvizsga telejsítéséhez. A feladat a magyar alkotmány-és jogtörténet tankönyvek segítségével könnyen megoldható.

A feladvány megfejtéséhez csupán annyit kell tennetek, hogy a számozott vízszintes sorokba beírjátok a hozzájuk tartozó meghatározások eredményét (a X jel szóközt jelöl). Ha minden sort helyesen kitöltöttetek, a szürkével jelölt főoszlopban fentről lefelé olvasva megkapjátok a rejtvény megoldását, amelyet **2016. március 30-ig** elküldhettek a **joghistoria@gmail.com** e-mail címére. A helyes megfejtést beküldők között értékes könyvjutalmat, illetve könyvutalványt sorsolunk ki.

1. Négyeskönyv latinul.
2. *Istenítéletek* latinul.
3. A nemesi birtok megszerzéséhez elengedhetetlen feltétel, eljárás (más néven bevezetés).
4. A latin *ingerens* kifejezés magyar megfelelője.
5. Mária Terézia által 1768-ban elkészített döntvénygyűjtemény.
6. *Elmaradt haszon* latinul.
7. A szerződés tárgya.
8. A házasság egyik legrégebb formája a magyar jogtörténetben.
9. E szempont alapján rendszerezte a bűncselekményeket a Csemegi-kódex (*trichotomia*).

2015. novemberi számunk jogtörténeti rejtvényének megfejtése: **PARLAMENT.**

AZ ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKE

CZIKKÍRÓ PÁLYÁZATOT HIRDET

AZ ALÁBBI TÉMÁKBAN:

1. ÍTÉLKEZÉS A KÖZÉPKORBAN

**2. A HÓHÉR EGY NAPJA
(NOVELLA)**

LEADÁSI HATÁRIDŐ:

2016. MÁRCIUS 29.

A PÁLYAMŰVEKET ELEKTRONIKUS FORMÁBAN A [JOGHISTORIA@GMAIL.COM](mailto:joghistoria@gmail.com) CÍMRE VÁRJUK!

A LEGJOBB TANULMÁNYOKNAK MEGJELENÉST BIZTOSÍTUNK
A JOGHISTÓRIA MAGAZINBAN, VALAMINT A LEGJOBB HÁROM TANULMÁNY SZERZŐJE
ÉRTÉKES KÖNYVC SOMAGOT NYERHET!

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK: WWW.MAJT.HU

facebook.hu/joghistoria

majt.hu

issuu.com/joghistoria

eltereader.hu

A FOLYÓIRAT A FENTI OLDALAKON DIGITÁLISAN SZÍNES VÁLTOZATBAN IS ELÉRHETŐ.

ELTE ÁJK
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

májt § tdk
MAGYAR ALKOTMÁNY- ÉS JOGTÖRTÉNETI
TUDOMÁNYOS DIÁKKÖR